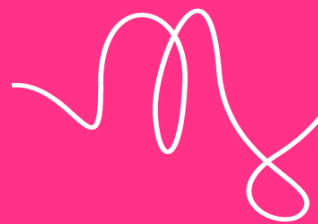

NULÄGESANALYS

**BILAGA TILL REMISSUTGÅVA
KULTURPLAN KRONOBERG 2022–2024**

INNEHÅLL

KULTUREN OCH SAMHÄLLSUTMANINGARNA	3
SÅRBARA STRUKTURER GÖR KONST OCH KULTUR MÖJLIGT	3
DEN KULTURELLA VÄLFÄRDENS LIKVÄRDIGHET	6
KONST OCH KULTUR SOM UTVECKLINGSKRAFT I SAMHÄLLET	12
 REGIONAL INFRASTRUKTUR FÖR KONST, KULTUR OCH IDROTT	 15
VAD PRÄGLAR KRONOBERGS KONST- OCH KULTURLIV?	15
SCENKONST OCH MUSIK	18
KULTURARV, ARKIV OCH KULTURMILJÖ	19
MUNTligt BERÄTTANDE – EN DEL AV DET IMMATERIELLA KULTURARVET	21
YTTRANDEFRIHET OCH ORD	23
BILD, FORM OCH DESIGN	25
SLÖJD OCH KONSTHANTVERK	26
FILM OCH RÖRLIG BILD	27
BIBLIOTEK OCH LÄSFRÄMJANDE	29
FOLKBILDNING OCH KONSTNÄRLIG UTBILDNING	31
IDROTT	33
 SÅ FORMAS OCH GENOMFÖRS KULTURPLANEN	 35
DEN GRÖNA TRÅDEN I KULTURPLANEN	35
KULTURPOLITIKENS OLIKA NIVÅER – VEM GÖR VAD?	37
 FÖRORDNING (2010:2012) OM FÖRDELNING AV VISSA STATS BIDRAG TILL REGIONAL KULTURVERKSAMHET	

KULTUREN OCH SAMHÄLLSUTMANINGARNA

Kulturområdet påverkas av flera samhällsutmaningar. Vissa är specifika för kultursektorn. Andra, som demografiska förändringar, coronapandemins konsekvenser, digital transformation eller hållbar utveckling, skär genom alla delar av samhället.¹ Utmaningarna är komplexa. De påverkar utvecklingen i Kronobergs län och får konsekvenser för möjligheterna att uppnå både kulturpolitiska mål och de globala målen i Agenda 2030. Här sammanfattas utmaningarna under tre huvudrubriker som handlar om deras påverkan på möjligheterna att nå den nationella kulturpolitikens självständighets-, delaktighets-, och samhällsmål.²

SÅRBARA STRUKTURER GÖR KONST OCH KULTUR MÖJLIGT

Flera utmaningar påverkar möjligheterna att nå det nationella kulturpolitiska självständighetsmålet; ”att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund”. Målet handlar om kulturens egenvärde och grundförutsättningar, men också om villkoren för konstnärlig produktion i hela landet.

FLERA FAKTORER PÅVERKAR KULTURENS FRIHET OCH OBEROENDE

Myndigheten för kulturanalys identifierar två utmaningar för kulturens frihet och oberoende: hat, hot och trakasserier samt ökad politisk styrning. Eftersom konstnärlig frihet är en utgångspunkt för både demokrati och hållbar utveckling så omfattar den här utmaningen fler områden än kultur. Hat, hot och trakasserier riktat mot personer som deltar i det offentliga samtalet, som konstnärer, politiskt förtroendevalda, journalister och forskare, ökar. Angreppen är särskilt allvarliga eftersom det är ett hot mot demokratin när röster och perspektiv tystas.³

Myndigheten för kulturanalys noterar att olika typer av politisk styrning, som inte har någon direkt koppling till ekonomiska eller

organisatoriska aspekter, har effekter för kulturens frihet och oberoende. En översyn av den politiska styrningens effekter på den konstnärliga friheten, på nationell, regional och kommunal nivå pågår.

KULTURSEKTORNS EKONOMISKA VILLKOR BEGRÄNSAR HANDLINGSUTRYMMET

Myndigheten för kulturanalys konstaterar vidare att möjligheten att nå det kulturpolitiska självständighetsmålet påverkas av kultursektorns ekonomiska villkor. Kulturskapare arbetar under sämre villkor än andra grupper i samhället med motsvarande krav på utbildning och yrkeserfarenhet, både vad gäller ekonomi och sociala skyddssystem. Kulturinstitutionerna, som utgör en viktig del av arbetsmarknaden, har flera ekonomiska och administrativa utmaningar att hantera. Lönekostnadsutvecklingen har resulterat i ett begränsat ekonomiskt handlingsutrymme och administrativ personal ökar i förhållande till konstnärlig. Det begränsar förutsättningarna för konstnärlig förnyelse, verksamhetsutveckling och förmåga att attrahera ny kompetens.

VÄLFÄRDEN UTMANAS AV DEMOGRAFISKA FÖRÄNDRINGAR

Sveriges kommuner och regioner står inför stora ekonomiska utmaningar och behov av omställning. Demografiska förändringar och befolkningsutveckling kommer de närmaste åren att innebära ökade kostnader för att upprätthålla välfärd på samma nivå. Den här välfärdsutmaningen handlar kortfattat om att andelen personer i befolkningen som är över 80 år ökar snabbt, samtidigt som andelen barn och unga ökar. Färre personer i arbetsför ålder ska försörja fler, en utmaning som redan idag ställer krav på nya och flexibla lösningar. Utöver detta har Coronapandemin inneburit stora samhällsekonomiska konsekvenser för en lång tid framåt. Det är faktorer som påverkar det offentliga möjligheter att garantera

¹ Se även nulägesanalysen för Gröna Kronoberg 2025, länets regionala utvecklingsstrategi: www.regionkronoberg.se/gronakronoberg/utvecklingsstrategi/nulagesbild-for-kronobergs-lan/

² Kulturanalys 2020: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen, Myndigheten för kulturanalys Rapport 2020:1

³ Läs mer om yttrandefrihet på s. 23

konstnärlig och kulturell infrastruktur och upprätthålla kulturell välfärd.

CORONAPANDEMINS KONSEKVENSER PÅ KORT OCH LÅNG SIKT

Coronapandemins konsekvenser är svåra att överblicka. När remissutgåvan skrivs står Sverige inför en tredje våg. Stora delar av världen har stängt ner med omfattande samhällsekonomiska och sociala effekter som följd. Medborgerliga fri- och rättigheter har begränsats länge, vilket riskerar att leda till konsekvenser för tillit, social sammanhållning och demokratis utveckling. Kultur utgör en grundlagsskyddad samhällsfunktion i demokratins tjänst, av särskild vikt i tider av kris och social isolering. Samtidigt har kultursektorn drabbats av de hårdaste begränsningarna. Scenkonsten, biograferna, museerna och kulturens olika mötesplatser var först att stänga och är sist att öppna. Riskerna för permanenta konsekvenser av sektorns långvariga karantän är stora, men analyserna kvarstår. Beteende- och värderingsförändringar, vad gäller kulturvanor men också tillit och sammanhållning, är också möjliga konsekvenser på sikt. Barns och ungas möjligheter att ta del av och utöva kultur, idrott och fritidsaktiviteter har påverkats negativt. Konsekvenserna av det återstår att analysera, men redan nu konstateras att resurssvaga unga har drabbats hårdast.⁴

Coronapandemins kortsiktiga konsekvenser på kulturområdet rör framförallt ekonomi och arbetsmarknad; stora intäktsbortfall, hög arbetslöshet och hög andel konkurser. Pandemin har satt nytt ljus på redan kända sårbarheter, som kapacitet för digital transformation, brist på digitala finansieringsmodeller och bristfälliga sociala skyddssystemen för kulturskapare. Sverige investerar långsiktigt i konstnärlig utbildning men som en konsekvens av pandemin tvingas många yrkesverksamma lämna sin yrkesverksamhet. Det finns en oro över vem som ska våga bli kulturskapare i framtiden. Den konstnärspolitiska utredningen pekade redan innan pandemin på insatser för att ungdomar i hela landet, oavsett

socioekonomisk bakgrund, ska våga välja konstnärsyrket.⁵ Ytterligare en konsekvens på kort sikt är att brister i utformningen av de nationella krisstöden samt geografisk obalans i fördelning av dem riskerar att leda till en ojämn konstnärlig och kulturell infrastruktur i landet. Det får i sin tur negativa effekter för den enskildes rätt till kulturell välfärd och påverkar möjligheterna att nå de nationella kulturpolitiska målen.

Under våren och sommaren 2021 pågår en nationell utredning som ska lämna konkreta förslag till regeringen för att starta upp, återhämta och utveckla kultursektorn under och efter coronapandemin. Flera myndigheter har utredningsuppdrag som rör pandemins konsekvenser för kulturområdet, och resultatet kan komma att påverka nulägesanalysen.

FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR KONSTNÄRLIG PRODUKTION I LANDET VARIERAR

Coronapandemin har satt nytt ljus på sårbarheten i de strukturer som möjliggör konst och kultur. Det handlar om geografiska skillnader, till exempel mellan stad och land, men också variationer mellan olika konstområden. Hur den konstnärliga och kulturella infrastrukturen är organiserad är en viktig faktor för konstnärlig produktion och förnyelse samt kulturell välfärd.⁶ Även villkoren för det professionella kulturlivet med offentligt finansierade kulturorganisationer, det fria kulturlivet och professionella kulturskapare, är av betydelse.

Offentligt finansierade kulturinstitutioner finns på nationell, regional och lokal nivå. De utgör centrala funktioner i hela landets infrastruktur på kulturområdet. På regional nivå finns ofta större producerande kulturinstitutioner inom scenkonst, musik och museiverksamhet men även intressenter med främjande och utvecklande uppdrag. De olika uppdragen kompletterar varandra och bidrar till konstnärlig produktion och kulturell välfärd i hela landet. De skapar arbetstillfällen och

⁴ *Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla – UNG IDAG 2021*, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2021

⁵ *Konstnär – oavsett villkor?* (SOU 2018:23)

⁶ Läs mer om Kronobergs förutsättningar inom respektive konstområde på sida 16–36

mötesplatser för det fria kulturlivet och kulturskapare inom olika konstområden.

KULTURSKAPARES VILLKOR OCH MÖJLIGHETER ATT BO OCH VERKA I HELA LANDET

Förutsättningarna för konstnärlig produktion på en plats har betydelse för kulturskapares möjligheter att bo och verka där. Kulturskapare väljer i högre utsträckning än andra yrkesgrupper att etablera sig i storstäder och storstadskommuner. 70% av Sveriges kulturskapare bor i någon av de tre storstadsregionerna, men arbetsmarknaden är i hög utsträckning internationell. Störst koncentration till storstadsområden finns inom områden som dans, film och teater medan yrkesverksamma inom musik samt bild och form har en större geografisk spridning i landet.⁷

Möjligheter till arbetstillfällen och tillgång till arbetslokaler för produktion inom olika konstområden, som ateljéer, verkstäder, studios eller repetitions- och träningslokaler spelar en viktig roll för var kulturskapare väljer att bo och verka. Även möjligheter till konstnärligt utbyte, kompetensutveckling och nätverk inom olika konstområden har betydelse, till exempel residens eller resurscentrum. Kulturskapares villkor är nära kopplade till den konstnärliga och kulturella infrastrukturen. Intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag bidrar till att främja kulturskapares villkor inom olika konstområden i Kronoberg. Under 2021 pågår ett arbete med att kartlägga och utreda kulturskaparnas förutsättningar i Kronoberg. Resultatet kan innebära att nulägesanalysen uppdateras inför slutversionen.

Ett vitalt och utforskande konst- och kulturliv bygger på att kulturskapare kan utveckla sina konstnärskap och verka under rimliga arbetsvillkor. Nästan hälften av landets professionella kulturskapare har en eftergymnasial utbildning, vilket kan jämföras med 23% för befolkningen som helhet. Samtidigt har de generellt lägre årsinkomst än personer med motsvarande utbildningsnivå. En kritisk faktor är också att de sociala skyddssystemen inte är

anpassade efter kulturskapares verklighet och arbetsvillkor. Att frilansa, driva egen firma eller kombinera en anställning med sitt företagande är vanligt. På nationell nivå pågår insatser som ska möjliggöra för fler att leva på sitt konstnärliga yrke, bland annat mot bakgrund av den konstnärspolitiska utredningen.⁸ Region Kronoberg verkar för att de professionella kulturskapare som är verksamma i länet ska ha goda villkor. Det sker i form av främjande insatser, krav på att intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag ska följa avtalsrekommendationer och använda skriftliga avtal samt samverkansinsatser för att stärka det regionala företagsfrämjande systemet med utgångspunkt i kulturskapares företagande.⁹

KULTURPOLITIKENS FÖRMÅGA ATT SAMVERKA STRATEGISKT

Kulturpolitiken verkar på nationell, regional och kommunal nivå. Om de nationella kulturpolitiska målen och de globala hållbarhetsmålen ska vara möjliga att nå behöver de kulturpolitiska nivåerna arbeta i samma riktning. Förmågan att utveckla nya arbetssätt, agera gemensamt och komplettera varandra kommer att krävas för att möta framtida utmaningar och möjliggöra konstnärlig produktion och kulturell välfärd i hela landet. Förmågan att samverka interregionalt i större geografier och orientera sig i komplexa strukturer med många intressenter och olika nivåer kommer att vara framgångsfaktorer för att nyttja gemensamma resurser strategiskt och hållbart. För att det här ska vara möjligt behöver arbetet bygga på gemensamma målbilder och prioriteringar. En nationell kulturpolitisk strategi som långsiktigt möter regionala och kommunala strategier, synliggör roller och ansvar och där kultursamverkansmodellen aktiveras som ett verktyg för flernivåstyrning är en viktig insats för framtidens konst- och kulturliv i Sverige.

⁷ *Kulturskapares geografi. En registerstudie.* Myndigheten för kulturanalys, 2019

⁸ *Konstnär – oavsett villkor?* (SOU 2018:23)

⁹ Läs mer om det sektorsövergripande arbetet kring kulturskapares företagande på s. 14–15

DEN KULTURELLA VÄLFÄRDENS LIK-VÄRDIGHET

Kulturell välfärd är en mänsklig rättighet. Samtidigt påverkas likvärdigheten och möjligheterna att nå det nationella kulturpolitiska delaktighetsmålet; ”att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet”, av många komplexa faktorer. Socioekonomiska, geografiska och demografiska faktorer som utbildning, inkomst, boendeort, kön och ålder, har effekter på vem som tar del av kulturell välfärd, genomgår en konstnärlig utbildning och hur kultursektorns arbetsmarknad återspeglar samhället. Den kulturella välfärden är inte likvärdig, vilket är en utmaning för kulturpolitiken på alla nivåer.

Myndigheten för kulturanalys bedömer att delaktighetsmålet är svårt att nå och att det finns målkonflikter mellan självständighetsmålet och delaktighetsmålet.¹⁰ Möjligheterna att nå målet kompliceras ytterligare av att kulturpolitiken delar ansvaret för likvärdig kulturell välfärd med andra områden, till exempel utbildning. Kulturpolitikens uppdrag är i första hand att säkerställa grundläggande förutsättningar och ”kulturpolitisk kvalitet”, som mångfald av konstnärliga uttryck och möjligheter att bedriva verksamhets- och organisationsutveckling kring områden som breddat deltagande. Att ta del av kulturell välfärd är en mänsklig rättighet, inte en individuell skyldighet.

REGION KRONOBERGS POLICY FÖR LIKA MÖJLIGHETER OCH RÄTTIGHETER

Det regionala kulturpolitiska ansvaret för att förverkliga invånarnas mänskliga rättigheter utgår från Region Kronobergs policy för lika möjligheter och rättigheter.¹¹ Invånarna i Kronoberg ska kunna ta del av kulturell välfärd på lika villkor, oavsett ålder, kön, funktionsvariation, etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Särskild hänsyn ska tas till barn och unga samt de nationella minoriteternas

möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och sitt språk i Sverige.

DE KULTURELLA KRONOBERGARNA

Myndigheten för kulturanalys genomför kulturvaneundersökningar i samarbete med SOM-institutet. De visar att det finns tydliga skillnader i invånarnas kulturvanor och att skillnaderna är relativt stabila över tid. Personer med låg utbildningsnivå eller låg inkomst deltar i lägre utsträckning än personer med högre utbildning eller högre inkomst i kulturlivet. Andra faktorer som har betydelse är ålder, kön, upplevd hälsa och livstillfredsställelse. Kvinnor och yngre är generellt mer aktiva inom alla kulturaktiviteter, med undantag för vissa specifika konstområden. Lägre självupplevd hälsa och lägre livstillfredsställelse är kopplat till lägre kulturdeltagande inom alla olika områden.¹² De sociala mönster som nationella kulturvaneundersökningar pekar på återspeglas även i regionala undersökningar. Samtidigt framträder en bild av en kulturell befolkning i Kronoberg vid jämförelse med riket. Kronobergarna står särskilt ut vad gäller det egna skapandet, vilket även stämmer överens med nationella kulturvaneundersökningar där Kronoberg tillsammans med Småland och Öarna står ut.

DE UNGA KRONOBERGARNA

Med barn och unga avses i kulturplanen personer i åldrarna 0–25 år, vilket omfattar både barnkonventionen (0–18 år) och den nationella ungdomspolitiken (13–25 år). Målgruppen utgör ungefär en tredjedel av befolkningen i Kronoberg. Barn, unga och unga vuxna är inte någon homogen grupp. Livsvillkoren varierar både mellan och inom åldersgruppen. Åldersindelningen rymmer många områden och omfattar allt ifrån de små barnens språkutveckling och möjligheterna att ta del av kulturell välfärd i skola och på den fria tiden till att främja talangutveckling, ungas egna kulturella uttryck och unga konstnärskap inom olika konstområden.

¹⁰ Kulturanalys 2020: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen, Myndigheten för kulturanalys Rapport 2020:1

¹¹ Policy för lika möjligheter och rättigheter i en hållbar Region Kronoberg, Region Kronoberg

¹² Kulturvaneundersökning i Sverige 1989–2018, Myndigheten för kulturanalys 2019

Kultur har en stor betydelse i ungas liv, men det finns skillnader mellan olika grupper. Tjejer tar del av kulturaktiviteter på fritiden i mindre utsträckning än tjejer. Bland unga utrikes födda är det däremot en större andel som ägnar sig åt olika former av kultur på fritiden. Andelen är högre både när det gäller eget utövande av kultur och konsumtion av kultur jämfört med unga födda i Sverige under 2018.¹³ Det är mönster som återspeglas i undersökningar på regional nivå.¹⁴

Det finns behov av att synliggöra barns och ungas livsvillkor, delaktighet och värdet av de egna kulturella uttrycken, både i kulturpolitiken och i intressenternas utvecklingsarbete. Forskning visar att barns och ungas kulturutövande ofta sker på arenor som inte rymms inom den offentliga kulturpolitikens kulturbegrepp.¹⁵ Många finner former för sina egna kulturella uttryck utanför de offentliga strukturerna, till exempel i hemmet eller via digitala arenor, vilket inte alltid synliggörs i tillgänglig statistik. Den kommunala nivån är en stark aktör när det gäller att fånga upp barns och ungas egna kulturformer, till exempel inom kulturskolan, på biblioteken eller i annan fritidsverksamhet. Även studieförbunden, med lokal närvaro, utrustning, lokaler och pedagogiska resurser, utgör en flexibel struktur för att främja barn och ungas egna kulturella uttryck och möjligheter till talangutveckling. Ungas egna uttrycksformer har generellt haft relativt litet utrymme på regional nivå, till exempel i kultursamverkansmodellens strukturer eller finansiering.¹⁶ Samtidigt behöver förutsättningarna att spegla barns och ungas egna kulturformer balanseras mot två andra centrala delar av målgruppens lagstadgade rätt till kulturell välfärd; möjligheterna att möta en mångfald av konstnärliga uttryck samt en bredare demokrati- och bildningskontext. Kontinuerlig kunskaps- och metodutveckling för kulturorganisationer och professionella kulturskapare som arbetar med kultur för barn och unga

är viktigt för att utveckla arbetet med delaktighet utifrån barn och ungas livsvillkor. I Kronobergs län är Linnéuniversitetet en resurs som producerar tvärvetenskaplig kunskap om barns och ungas livsvillkor. Sedan 2019 finns också Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor placerad i Växjö.

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter, svensk lag. Barns och ungas rätt till kultur har därmed lagstadgats specifikt. I Kronoberg påverkar flera faktorer barns och ungas möjligheter att på lika villkor ta del av kulturell välfärd, vilket påverkar implementeringen av barnkonventionen. Det kan handla om socioekonomiska eller geografiska faktorer, men också graden av samverkan mellan intressenter, nivåer och politikområden, inte minst kopplat till skolans kulturuppdrag.¹⁷ Strategisk, organisatorisk och ekonomisk kapacitet på kommunal nivå har stor betydelse och påverkar också huruvida de unga kronobergarna kan dra nytta av nationell finansiering, som Skapande skola och utveckling av kulturskolan. Det finns behov av att utveckla hållbara strukturer som stärker barns och ungas rätt till kultur samt främja kunskaps- och metodutveckling kring barns och ungas livsvillkor, delaktighet och egna kulturella uttrycksformer.

Barns och ungas kulturella välfärd är en stark prioritering hos intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag. De producerar ett omfattande och kvalitativt utbud anpassat för målgruppen och dess olika arenor och arbetar med främjande insatser för barn och unga. Den geografiska spridningen är relativt god. Samtidigt finns behov av att utveckla graden av samordning och gemensamma strukturer. Många intressenter har egna strukturer och nätverk för arbetet med barn och unga med intern expertkompetens, till exempel i form av konst- och kulturpedagogiska resurser. Den kommunala nivåns förmåga att ta del av detta varierar, men det är på kommunal nivå som de

¹³ *Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla – UNG IDAG 2021*, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2021

¹⁴ Analys av Region Kronobergs enkät om barns och ungas hälsa och levnadsvanor som genomförs var tredje år.

¹⁵ *Making culture: Children's and young people's leisure cultures*, Kulturanalys Norden 2019

¹⁶ *När, var, hur – om ungas kultur*, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2011

¹⁷ Läs mer om det sektorsövergripande arbetet kring kultur för barn och unga på s. 13

unga kronobergarna möter kultur. Den kommunala och regionala kulturpolitiska nivån arbetar för att utveckla strukturerna och samordningen och därmed nyttja befintliga resurser på ett hållbart sätt. För att uppnå lagkraven i barnkonventionen behöver det offentliga gemensamt stärka sin förmåga att utveckla utmaningsdriven samverkan med utgångspunkt i barnets bästa, både mellan nationell, regional och kommunal nivå och mellan olika politikområden, som kultur och fritid, utbildning, samhälls- och infrastrukturplanering och folkhälsa.

NATIONELLA MINORITETERS KULTUR OCH MINORITETSSPRÅK

Sverige har ratificerat Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen). Sveriges ratifiering av Europarådets konventioner bygger på insikten att det finns ett stort antal minoriteter i Europa som levt i området sedan lång tid och att deras språk och kultur riskerar att gå förlorade om de inte skyddas. I Sverige har fem nationella minoriteter särskilda lagstadgade rättigheter: judar, romer, urfolket samer, sverigefinnar och tornedalingar. Minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. Inom minoritetsspråken finns olika språkliga variationer, så kallade varieteter.

Målet med den svenska minoritetspolitiken och lagstiftningen är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Sedan 1 januari 2019 har lagen förstärkts, vilket innebär att även regioner och kommuner som inte är förvaltningsområden för nationella minoriteter behöver vidta åtgärder. Region Kronoberg samverkar med Länsstyrelsen i Kronobergs län kring intern och extern kunskapsutveckling och utveckling av samråd med nationella minoriteter. Arbetet utgår från ett rättighetsbaserat perspektiv och de båda organisationernas ordinarie arbete med mänskliga

rättigheter. Den regionala kulturplanen är framtagen i dialog med nationella minoriteter.

De nationella minoriteterna utgör en levande del av det svenska samhället och kulturarvet och är en resurs som kan stärka och vitalisera länets kulturliv. Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska det allmänna främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska särskilt främjas. Region Kronoberg ansvarar för att intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag aktivt främjar de nationella minoriteternas kultur och kulturarv och möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och sitt språk i Sverige. Under kulturplaneperioden utvecklas rutiner för att följa upp insatserna.

De fem nationella minoriteterna i Sverige har egna flaggor som kan användas för att synliggöra dem, till exempel i samband med högtidsdagar (www.minoritet.se).

TILLGÄNGLIG KULTUR

I en genomlysning av regionernas arbete med breddat deltagande inom kulturlivet identifierar Kulturrådet tre former av tillgänglighet: logistisk, geografisk/digital och relationell.¹⁸ Logistisk tillgänglighet handlar om tillgänglighet för människor med funktionsvariation, olika språkliga kompetenser eller skilda ekonomiska förutsättningar. I Kronoberg ska personer med funktionsvariation på lika villkor som personer utan funktionsvariation ha möjlighet att ta del av kulturell välfärd. Region Kronoberg genomför främjande insatser och ställer krav på att den regionala kultur-

¹⁸ Göra allt möjligt – Hur regioner och verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen arbetar med breddat deltagande i kulturlivet, Kulturrådet 2021

verksamheten uppfyller målen inom funktionshinderspolitiken. Regional kulturverksamhet som tilldelas statsbidrag via kultursamverkansmodellen har åtgärdat enkelt avhjälpta hinder i lokaler för publik verksamhet och har handlingsplaner för fysisk tillgänglighet som kontinuerligt följs upp. Webbplatser och e-tjänster är tillgänglighetsanpassade och det finns information om tillgänglighet till publik verksamhet och arrangemang på de webbplatser, sociala medier och evenemangskalendrar som används.

KULTURELL VÄLFÄRD I EN GLES GEOGRAFI

Geografisk och *digital* tillgänglighet handlar om insatser som säkerställer god spridning. De geografiska förutsättningarna på en plats har stor betydelse för den kulturella välfärdens likvärdighet: befolkningstäthet, tillgång till lokaler, scener och mötesplatser eller det civila samhällets och arrangörsledets förutsättningar. Graden av samverkan spelar också in, mellan kommunal och regional nivå eller det civila samhället och turnerande verksamhet. Infrastruktur, kollektivtrafik och bredband är andra viktiga förutsättningar.

Kronoberg är ett glest landsbygds-län. Ungefär hälften av invånarna bor i Växjö kommun. Var femte invånare bor utanför en tätort och 75 % av länets befolkning bor inom två mil från någon av de tre största orterna i länet, Växjö, Ljungby och Älmhult. En robust servicestruktur är viktig för att tillvarata hela länets potential. De flesta intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag har huvudsäte i residsstaden Växjö eller i Ljungby, men uppdraget omfattar hela Kronoberg och i vissa fall en större sydsvensk geografi. Den geografiska spridningen i länet är god. Många intressenter har utvecklat mobila eller digitala format, anpassade efter det glesa länets förutsättningar och kommunala behov. Det är en verksamhetsutveckling som bidrar till ökad likvärdighet, men som också kan vara resurskrävande. Insatserna behöver balanseras mot hållbarhet i uppdrag och konstområdets förutsättningar. Mottagarkapacitet och arrangörsledets förutsättningar på kommunal nivå samt behov av ändamålsenliga lokaler avsedda för olika former av kultur är kritiska faktorer. Ett exempel är turnerande scenkonst som vanligen

tillgängliggörs i lokaler som i grunden är avsedda för annat. Det kan vara idrottshallar som även används av skolor och idrottsföreningar vilket innebär ett merarbete då scenen får byggas upp och tas ner vid flera tillfällen även om föreställningen spelas flera dagar i rad på samma plats.

En central del av den kulturella välfärdens likvärdighet handlar också om den professionella publika och pedagogiska helhetsmiljö som ett museum, ett konserthus, en teater eller en konsthall kan erbjuda. För att den konstnärliga och kulturella infrastrukturen ska utvecklas hållbart i Kronoberg behövs både flexibla format för kultur på mindre orter och insatser som stärker utbudet där många människor rör sig, i länets större arbetsmarknadsregioner eller genom ökad samverkan i Sydsverige.

EN FLERKÄRNIG STRÅKSTRUKTUR I KRONOBERG OCH SYDSVERIGE

Infrastruktur och kollektivtrafik utgör viktiga stödjande strukturer för invånarnas behov och bidrar till geografisk tillgänglighet. Behoven rör vardagens resor, som jobb, skola och att delta i kultur, - idrotts- och fritidsaktiviteter men också att kunna ta sig till och från besöks-mål och större evenemang, både i och utanför länet. En stor del av Kronobergs invånare bor i så kallade stråk, där strukturerna är mer uppbyggda än på platser med färre invånare. Region Kronobergs länstransportplan och trafikförsörjningsprogram ger långsiktiga mål och riktlinjer för hållbara resor och transporter. Prioriterade insatsområden handlar bland annat om att ta tillvara den flerkärniga strukturen i Sydsverige genom god tillgänglighet och korta restider mellan tillväxtmotorer och regionala kärnor samt att utveckla flexibla kollektivtrafik- och trafiklösningar i länets glesa miljöer och landsbygder.

DIGITAL TRANSFORMATION OCH DIGITAL DELAKTIGHET

Digital transformation är en förändringsfaktor som påverkar hela samhället. Det är skillnad på begreppen digitalisering och det som ibland kallas digitisering. Digitisering är teknikdrivet och handlar om att omvandla det som är analogt till digitalt. Digitalisering är behovsdrivet

och handlar om att identifiera utmaningar och utveckla digitala lösningar för att hantera dessa. Digital transformation handlar om den strategiska och organisatoriska förflyttning som är nödvändig. Alla delar av samhället behöver organisera sig flexibelt i förhållande till den digitala transformationens effekter för näringsliv, offentlig sektor, arbetsliv, utbildning och social sammanhållning. På kulturområdet kan det handla om ökad tillgänglighet genom att analogt material tillgängliggörs via digitala plattformar, till exempel samlingar eller produktioner och format som anpassas för digital distribution, vilket gör dem mindre platsberoende. Det är framförallt den här formen av digitalisering som stått i fokus under coronapandemin och där hela kultursektorn genomgått en snabb omställning i syfte att kunna leverera ett utbud även under rådande restriktioner. Utöver ökad tillgänglighet så kan digitalisering också röra konstnärlig förnyelse och nya innovativa uttryck där digitala verktyg eller förutsättningar integreras och utvecklar ett konstområde.

De kritiska faktorerna i kultursektorns digitaliseringsarbete var kända tidigare men har satts i nytt ljus under coronapandemin. Utmaningarna skiljer sig åt mellan olika konstområden och organisationsformer, men gemensamt är att nya förväntningar på digital tillgänglighet ställer nya krav på strategisk och organisatorisk förmåga. Bristen på finansieringsmodeller, åtminstone inom offentligt finansierad kultur, och juridiska frågor om exempelvis upphovsrätt eller yttrandefrihet påverkar utvecklingen. Graden av digital mognad varierar hos kulturorganisationer, publiken och i samhället i stort. Många insatser pågår, inte minst inom bibliotek och studieförbund, för att stärka den digitala delaktigheten.

Kronoberg är ett län med väl utbyggt bredband och stark specialisering inom IT. Kulturplanens intressenter har kommit olika långt i digitaliseringsarbetet. Musik i Syd har sedan länge byggt upp en bred organisatorisk kompetens och digital infrastruktur med exempelvis Musik i Syd Channel och utveckling av olika appar som en integrerad del i verksamheten. Andra befinner sig i en ny fas av digitaliseringsarbete där olika sätt att möta och

interagera med publiken utforskas. Parallellt med utvecklingsarbetet kvarstår tidigare utmaningar, till exempel begränsat handlingsutrymme, behov av teknikinvesteringar och kompetensutveckling samt andra utvecklingsinsatser som att bevara arkiv och samlingar som annars riskerar att gå förlorade. Samordning, erfarenhetsutbyte och samverkan kopplat till intressenternas digitala verksamhetsutveckling är viktigt för att utvecklingsarbetet ska bli hållbart och resurseffektivt.

Kulturpolitikens olika nivåer behöver gemensamt främja kultursektorns digitala transformation. Utvecklingen behöver vara en integrerad del i sektorns strategiska förmåga och beredskap att möta komplexa framtidsscenarier, nya behov och beteendeförändringar. Det är en viktig del i att utveckla formerna för både kulturell välfärd och konstnärlig förnyelse, i samklang med samtiden.

"RELATIONELL" TILLGÄNGLIGHET FRÄMJAR LIKVÄRDIGHETEN

Ibland är insatserna för logistisk eller geografisk/digital tillgänglighet inte tillräckliga för att invånarna ska nyttja rätten till kulturell välfärd. Möjligheterna att delta i kulturlivet påverkas av flera komplexa faktorer och begränsande normer. *Relationell* tillgänglighet innebär relationsskapande insatser som främjar kännedom om, och intresse för, verksamheten. Det kan vara ett varierat utbud för både en bred allmänhet och specifika målgrupper, marknadsförings- och kommunikationsinsatser, att skapa aktivt deltagande genom användardrivna och medskapande arbetssätt eller samverkan med näringsliv, lokalsamhälle och det civila samhällets organisationer. Precis som när det gäller digital transformation ställer insatser för relationell tillgänglighet krav på kunskap om olika målgrupper och omvärldens förändringar samt handlingsutrymme för nya arbetssätt. Några exempel på utvecklingsinsatser för relationell tillgänglighet i Kronoberg är Regionteatern Blekinge Kronobergs medborgarscen eller Scensommar Kronoberg som drivs i samverkan med alla länets kommuner, men det finns flera andra exempel där kultur tillgängliggörs på okonventionella platser för människor som inte aktivt söker det.

DET CIVILA SAMHÄLLET BETYDELSE FÖR KULTURELL VÄLFÄRD OCH DELAKTIGHET

Det civila samhället har stor betydelse för att nå kulturpolitikens delaktighetsmål och möta utmaningarna kring den kulturella välfärdens likvärdighet. Konkret kan det handla om lokal närvaro, mötesplatser och strukturer för arrangörskap men i bredare mening även delaktighet, social tillit och sammanhållning. Kronobergarnas ideella engagemang möjliggör geografisk och relationell tillgänglighet till kultur i en gles geografi. Insatserna bidrar samtidigt till lokal samhällsutveckling genom att utveckla orter och platser i Kronoberg och skapa öppna och hållbara livsmiljöer.

Den konstnärliga och kulturella infrastrukturens organisering och lokala förutsättningar återspeglas i människors kulturvanor.¹⁹ Deltagande i aktiviteter som kräver särskilda lokaler, som teater, opera, bio med mera, är vanligare i storstäder och tätorter än på landsbygden och i mindre tätorter. Samma skillnader finns inte för aktiviteter som inte kräver särskilda lokaler, till exempel läsning, måleri eller fotografering. Deltagande i studiecirkel visar heller inga skillnader som kan hänvisas till geografi, vilket kan relateras till att studieförbunden har en stark närvaro i hela landet. De lokaler som finns på en plats, i form av mötesplatser, scener och utställningsplatser, har stor betydelse. Bibliotek, studieförbund, bygdegårdsrörelsen, Folkets hus och parker och andra samlingslokaler utgör viktiga mötesplatser, inte minst utanför centralorterna. I centralorterna är snarare bristen på lokaler samt hyreskostnaden en utmaning för civilsamhällets organisationer.

Ett fungerande och väl utvecklat arrangörskap är en förutsättning för kultur på olika platser. Länets arrangörer är ofta ideella föreningar som kulturföreningar och Folkets Hus och Parker. Arrangörskapet är i förändring och den som arrangerar kan också själv producera kultur. Nya former av arrangörsnätverk är lösare än traditionella föreningar. Det ställer höga krav på arrangörsledet att förnya den egna verksamheten. Att utveckla nya arrangörer, former för arrangörskap och kultur på

okonventionella platser är ett viktigt utvecklingsområde. Inom det civila samhället är generationsväxling samt digital utveckling och delaktighet stora utmaningar.

Region Kronoberg stödjer det civila samhällets regionala strukturer på kulturområdet genom regionala uppdrag och främjande strukturer, som studieförbund, idrottsrörelsen och ungdomsorganisationer. Utvecklingsinsatser har genomförts på kulturområdet och inom det regionala utvecklingsarbetet för att stärka förutsättningarna för det civila samhället att delta i planering och genomförande av lokalt och regionalt utvecklingsarbete. Utvecklingsarbetet har även synliggjort att civilsamhällets regionala strukturer tenderar att försvagas vilket påverkar förutsättningarna för samverkan.

MÅNGFALD OCH JÄMSTÄLLDHET

Det finns utmaningar inom mångfald och jämställdhet som rör både konstnärlig produktion och den kulturella välfärdens likvärdighet. I Kronoberg ska kvinnor och män ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett konst- och kulturliv som är jämställt innebär att flickor och pojkar, män och kvinnor, ska ges samma möjlighet att ta del av kulturell välfärd, och att kunskap och kompetens ska speglas, värderas och tillvaratas likvärdigt. Utmaningarna rör bland annat kulturvanor och att kvinnor i högre utsträckning än män tar del av kulturell välfärd inom alla konstområden i Kronoberg. Samma mönster finns vad gäller flickors och pojkars kulturaktiviteter, men samtidigt är de största offentligt finansierade arenorna för barns och ungas kulturutövande kulturskolor, studieförbund, fritidsgårdar och öppna mötesplatser där pojkars kulturvanor, till exempel musik, har ett starkt genomslag i förhållande till flickors, som dans och skrivande. Det finns även jämställdhetsaspekter inom de olika konstområdena och professionella kulturskapares villkor.

Befolkningsförändringar i samhället innebär nya målgrupper och en ökad mångfald kulturskapare och konstnärliga uttryck. Var femte

¹⁹ *Kulturvanor i Sverige 1989–2018*, Myndigheten för kulturanalys 2019

invånare i Kronoberg har utländsk bakgrund, det vill säga är antingen utrikes född eller har två utrikes födda föräldrar. Många av kulturplanens intressenter arbetar aktivt med mångfaldsfrågor. Det finns behov av kompetensutveckling, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte för att säkerställa ett kulturliv som är angeläget för alla. Det handlar både om möjligheterna att själv utöva och ta del av kultur och om förutsättningarna för kultursektorn att arbeta med nya kulturuttryck och målgrupper. Med anledning av att länet under de senaste åren tagit emot många nyanlända är det av särskild vikt att nyttja kulturområdets kompetenser i arbetet med integration, ett område där till exempel folkbildningen har gjort aktiva insatser. Utvecklingen påverkar också det offentliga systemet för det civila samhället där till exempel etniska föreningar lyfter att de faller utanför de traditionella föreningsformerna.

Mångfalds- och jämställdhetsintegrering utgör ett av verktygen i det regionala utvecklingsarbetet. Region Kronoberg verkar för att främja de organisatoriska aspekterna av jämställdhet och mångfald hos intressenter med regionala uppdrag, bland annat genom styrdokument och främjande utvecklingsinsatser. Styrning måste alltid balanseras mot principen om arm-längds avstånd och målkonflikten mellan delaktighets-, och självständighetsmålet.

KONST OCH KULTUR SOM UTVECKLINGSKRAFT I SAMHÄLLET

För att möta samhällsutmaningarna på kulturområdet krävs samverkan mellan olika sektorer. Det är ett komplext arbete men Gröna Kronoberg 2025 och arbetsmetoden gröna tråden synliggör var skärningspunkter och målkonflikter finns. I Region Kronoberg ligger kultur och regional utveckling nära varandra, men för att adressera samhällsutmaningarna behövs tvärsektoriell samverkan även på nationell och kommunal nivå.

Nulägesanalysen identifierar fyra områden där konst och kultur spelar en särskilt viktig roll som samhälllig utvecklingskraft: estetiska läroprocesser och kultur i skolan, attraktiva livsmiljöer, regional tillväxt och innovation samt kultur och hälsa. Att arbeta utmaningsdrivet

tillsammans inom de här fyra områdena är nödvändigt för att för att nå det nationella kulturpolitiska samhällsmålet; ”att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling”. Det bidrar också till de olika områdenas egna måluppfyllelse samt globala hållbarhetsmål.

ESTETISKA LÄROPROCESSER OCH KULTUR I SKOLAN

Skolan har ett kulturuppdrag som formuleras i läroplanen för grundskolan, Lgr11. Uppdraget innebär att varje elev ska kunna använda kunskaper från de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska och estetiska kunskapsområdena. Det innebär att estetiska läroprocesser integrerats i undervisningen och de olika ämnena. Kultur tar därmed plats i skolan i ordinarie undervisning, men också genom skolbibliotek, eget skapande inom estetiska ämnen, konst- och kulturpedagogisk verksamhet, samverkan med det professionella kulturlivet, Skapande skola, scenkonstföreställningar, museibesök eller skolbio. Ansvar för skolans kulturuppdrag ligger på den kommunala utbildningspolitiska nivån. Den regionala kulturpolitiken bidrar till de utbildningspolitiska målen. Den kommunala utbildningspolitiken bidrar i sin tur till kulturpolitiska mål på både kommunal, regional och nationell nivå. Dels genom att säkerställa skolans kulturuppdrag och funktion som demokratisk arena för barns och ungas lika rätt till kultur och dels genom att möjliggöra goda arbetsvillkor för professionella kulturskapare. Att skapa förutsättningar för ömsesidigt utbyte, delaktighet och inflytande är viktigt. Det är i mötet mellan barn, unga, skolans pedagoger och personal samt kulturskapare och konst- och kulturpedagoger som skolans kulturuppdrag kan bli till en dynamisk samhällslig kraft.

Samtidigt som skolans kulturuppdrag har stärkts, åtminstone i grundskolan, finns en likvärdighetsproblematik i länet. Barns och ungas möjligheter att möta en mångfald av konstnärliga uttryck i skolan varierar beroende på kommunala förutsättningar, till exempel organisation, ekonomi eller graden av samordning. Även möjligheterna till nationell

finansiering, till exempel Skapande skola som söks av skolans huvudman, påverkas av detta. Ytterligare en utmaning är att möta äldre ungas behov, inte minst då estetiska ämnen på gymnasienivå minskat. Behoven av att särskilt prioritera gymnasiet och särskolan är något som lyfts av kulturplanens intressenter. De erbjuder konst- och kulturpedagogiska resurser och ett brett utbud anpassat för olika åldrar samt skolans uppdrag och mål. Eleverna kan ta del av utbudet på plats i pedagogiskt anpassade lokaler eller genom uppsökande verksamhet där kulturorganisationer eller kulturskapare besöker skolan, fysiskt eller digitalt. Här spelar kollektivtrafiken en viktig roll. Kostnader för transporter är en utmaning för både skolor inom stråkstrukturen och de som inte har passande buss- och tåglinjer. Länstrafiken Kronoberg erbjuder subventionerade gruppbiljetter i ordinarie linjetrafik för att möjliggöra för barn och unga att ta del av konst och kultur under skoltid.

Barns och ungas möjligheter att möta en mångfald av konstnärliga uttryck i skolan påverkas också av att de olika konstformernas förutsättningar varierar. Musik, teater och kulturarv har traditionellt en stark ställning i skolan och väl uppbyggda strukturer, medan mindre etablerade konstformer har haft svårare att ta plats. För scenkonst i skolan finns ett särskilt regionalt subventionssystem som riktar sig till länets kommuner. Det finns behov av att bredda systemet för att nå ökad likvärdighet och främja en mångfald av konstnärliga uttryck i länets skolor.

Att utforska samverkansmöjligheter kopplat till andra regionala strukturer kan bidra till att utveckla hållbara strukturer för kultur i skolan. Två exempel är Barnets bästa gäller! i Kronoberg, en unik samordningsstruktur mellan olika nivåer och områden och det regionala arbetet med Mot Nya Höjder som bygger strukturer för skolsamverkan med utgångspunkt i det pedagogiska begreppet STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts and Maths).

ATTRAKTIVA LIVSMILJÖER

Att skapa attraktiva livsmiljöer handlar om att utveckla platser där människor vill leva, bo och arbeta. Många faktorer bidrar till attraktiviteten på en plats: befolkningsstorlek, geografiskt läge och naturvärden, men också arbetstillfällen, bostäder och god bebyggd miljö, kommunikationer och kommunal basservice. Andra faktorer är kulturutbud och fritidsaktiviteter, kulturmiljöer, besöksmål, social sammanhållning och mötesplatser. För att skapa attraktiva livsmiljöer behöver flera olika politikområden och nivåer samverka. På nationell nivå har ett helhetsgrepp tagits kring det område som kommit att kallas gestaltad livsmiljö där Boverket, Riksantikvarieämbetet, ArkDes och Statens konstråd samverkar för att nå de nationella målen.²⁰

Den regionala kulturpolitiken bidrar till attraktiva livsmiljöer genom att investera i konstnärlig och kulturell infrastruktur, samverka med den regionala utvecklingspolitiken kring kulturarv, kulturmiljöer och gestaltad livsmiljö genom kunskaps- och metodutveckling och utvecklingsinsatser och ansvara för konstnärlig gestaltning i Region Kronobergs verksamheter. Konstnärlig gestaltning utgör en viktig del i arbetet med gestaltad livsmiljö, ökar attraktiviteten och bidrar till att fler invånare möter konstnärliga uttryck i vardagen, i offentliga miljöer men också i vårdmiljöer. Region Kronoberg arbetar i enlighet med enprocentregeln, en rekommendation som innebär att en procent av byggkostnaderna vid offentligt uppförda byggnader ska avsättas för konstnärlig gestaltning och verkar även för att främja arbetet med konstnärlig gestaltning i länets kommuner.

REGIONAL TILLVÄXT OCH INNOVATION

Att utveckla innovationsförmåga och stärka tillväxt och sysselsättning i länet är en av uppgifterna för den regionala utvecklingspolitiken. Ett breddat och diversifierat näringsliv med förnyelseförmåga, i form av innovationer och nya företag, bidrar till ökad konkurrenskraft och minskad konjunkturkänslighet. För ett län med en hög specialisering inom industrisektorn behöver fler arbetstillfällen växa

²⁰ Politik för gestaltad livsmiljö (2017/2018:110)

fram inom nya näringar, till exempel kunskaps- och tjänstesektorn. De kulturella och kreativa näringarna stärker länets konkurrenskraft, med kulturskapare som bedriver konstnärlig verksamhet samt näringsidkare inom närliggande branscher, som evenemangs- eller besöksnäring. Många kulturskapare är egenföretagare och en del av det lokala och regionala näringslivet. De regionala innovationsstödjande och företagsfrämjande systemen och näringslivsutveckling för att stödja kulturella och kreativa näringar fångar inte alltid upp faktiska villkor och behov. Kulturpolitik och näringslivspolitik behöver samverka kring ansvarsfördelning och insatser för att attrahera den här delen av näringslivet. Det kan till exempel handla om grundläggande förutsättningar för konstnärlig produktion, koppling till högre utbildning, möjligheter till uppdrag samt kompetensutveckling och nätverk inom olika konstområden. Det kan också handla om residens eller resurscentrum, inkubatorer och företagsfrämjande system som är specialiserade på kulturskapares företagande.

Den regionala kulturpolitiken bidrar till regional tillväxt och innovation genom att främja konstnärliga och kreativa processer och kulturskapares villkor. Kulturpolitikens investering i konstnärlig och kulturell infrastruktur bidrar även till att stärka besöksnäring, kultur- och platsens varumärke.

KULTUR OCH HÄLSA

Forskningen belyser mer och mer sambandet mellan kultur och hälsa, vilket skapar incitament för samverkan mellan kultur, folkhälsa

och hälso- och sjukvård. Fritid och kultur är samhällsfaktorer som påverkar den enskildes hälsa och livskvalitet. Den regionala kulturpolitikens insatser bidrar till det länsgemensamma folkhälsoarbetet i Kronobergs län med syfte att skapa goda förutsättningar för god och jämlik hälsa för länets befolkning.²¹ Barns och ungas uppväxtvillkor är ett särskilt prioriterat område för både folkhälsa och kultur.

Konstnärlig gestaltning i vård- och omsorgsmiljöer ger alla invånare möjlighet att möta konstnärliga uttryck, vilket är kulturpolitiskt angeläget. Kultur kan också användas förebyggande inom rehabilitering och habilitering och hjälpa till att hantera en kronisk sjukdom. På så vis kan kulturpolitiken bidra till målsättningar inom vård och omsorg. De senaste åren har ett utvecklingsarbete kring kulturverktyg i vården genomförts i Region Kronoberg. Insatserna har bidragit till att förtydliga roller och organisation, skapa en hållbar modell och strategi för att integrera kultur i vården samt höja kunskapsnivån inom både hälso- och sjukvård och kultur.

Den regionala kulturpolitiken bidrar till kultur och hälsa genom att garantera ett brett och varierat utbud som är anpassat även till vård- och omsorgsmiljöer, ansvara för konstnärlig gestaltning i vårdmiljöer och samverka med hälso- och sjukvården kring kulturverktyg som en integrerad verksamhet inom vård och omsorg genom kunskaps- och metodutveckling och utvecklingsinsatser. Ett utvecklingscentrum för kultur i vård och omsorg är under etablering inom Musik i Syd.

²¹ *En god hälsa för alla – för hållbar utveckling och tillväxt i Kronobergs län*, Länsgemensam folkhälsopolicy för Kronobergs län

REGIONAL INFRASTRUKTUR FÖR KONST, KULTUR OCH IDROTT I KRONOBERG

Nulägesanalysen beskriver förutsättningar och utmaningar för den regionala kulturpolitikens ansvarsområden. Den inkluderar de sju områden som den statliga förordningen för kultursamverkansmodellen omfattar, men utifrån ett upplägg som speglar Kronobergs län. Under 2022–2024 investerar Region Kronoberg i den här konstnärliga och kulturella infrastrukturen. Syftet är att förverkliga den regionala kulturpolitiska visionen om ett hållbart och inkluderande kulturliv med bredd och spets, de nationella kulturpolitiska målen och de globala hållbarhetsmålen.

VAD PRÄGLAR KRONOBERGS KONST- OCH KULTURLIV?

Många bidrar till infrastrukturen för konst, kultur och idrott i Kronobergs län; det professionella kulturlivet, det civila samhället, länets åtta kommuner, Region Kronoberg och regionerna inom Regionsamverkan Sydsverige. Andra viktiga intressenter är folkbildning, akademi, nationella myndigheter och andra politikområden. Intressenterna skapar tillsammans förutsättningar för konstnärlig produktion och förnyelse och kulturell välfärd i Kronobergs län.

SAMVERKAN MÖJLIGGÖR KULTUR I ETT GLEST LÄN

Den regionala infrastrukturen för konst, kultur och idrott präglas av länets geografiska och demografiska förutsättningar. De flesta kulturorganisationer med regionala uppdrag har sitt säte i Växjö eller Ljungby. Kronoberg är ett glest län och det finns en lång tradition av samverkan och samfinansiering av regional kulturverksamhet med både kommuner och omgivande regioner. Det möjliggör ett professionellt utbud med hög konstnärlig kvalitet inom olika konstområden. Inom Regionsamverkan Sydsverige sker interregional samverkan både vad gäller förvaltning och utveckling av ett flertal konstområden, vilket bidrar till en starkare och mer hållbar infrastruktur i Kronobergs län.

STARKA STRUKTURER FÖR SCENKONST, MUSIK OCH KULTURARV

Scenkonst och musik är konstområden med stark regional och interregional infrastruktur och konstnärlig spets ur såväl nationellt som internationellt perspektiv. Inom områdena finns goda förutsättningar i länet för både konstnärlig produktion och kulturell välfärd, med väl utvecklade strukturer för turnerande verksamhet, inte minst för barn och unga. Även kulturarv är ett starkt område i Kronoberg, framförallt inom migrationshistoria och form och design, där till exempel glas- och möbeldesign är särskilt utmärkande.

MUNTligt BERÄTTANDE OCH YTTRANDEFRIHET NYA REGIONALA PROFILOMRÅDEN

Under de senaste kulturplaneperioderna har nya profilområden utvecklats. Utvecklingsarbetet inom muntligt berättande innebär att den lokalt förankrade Sagobygden etablerats som en nationell samverkanspart på en internationell arena. Profilen är sårbar eftersom det stora uppdraget bärs och utvecklas i en småskalig organisation inom det civila samhället. Samma utmaning finns för arbetet med yttrandefrihet, även detta ett relativt nytt regionalt profilområde, där Växjö kommun och Region Kronoberg sedan den första kulturplanen etablerat en plattform med unik expertkompetens, högst aktuell för många konstområden och samhället i stort. Den regionala strukturen för det fria ordet bygger på en liten organisation, vilket innebär att även detta profilområde är sårbart.

FORTSATT ARBETE FÖR ATT STÄRKA SVAGARE STRUKTURER

Inom den regionala kulturpolitikens ansvar finns också områden med svagare regionala strukturer. Sedan den första kulturplanen har insatser genomförts för att utveckla bild- och samtidskonst i länet, bland annat genom regional samordning och olika utvecklingsinsatser. Litteraturområdet har samma typ av

utmaningar med nya strukturer som är under uppbyggnad i länet.

VAD ÄR ETT REGIONALT KULTURPOLITISKT UPPDRAG?

Region Kronobergs kulturverksamhet drivs i huvudsak externt, utanför den regionala kulturförvaltningen. En stor del drivs i bolagsform, men också i samverkan med det civila samhället. Det innebär att flera intressenter har regionala uppdrag som bidrar till genomförandet av kulturplanen. Det handlar om långsiktiga uppdrag med regional finansiering och struktur som oftast omfattar hela Kronobergs geografi och kommer Kronobergs invånare och besökare till del. Olika nivåer av samverkan ingår ofta; interregionalt, nationellt och internationellt. Ett regionalt uppdrag kan innebära konstnärlig produktion men också främjande och utvecklande insatser som utgör en resurs för andra, till exempel det fria kulturlivet, professionella kulturskapare eller civilsamhället på lokal nivå.

Uppdrag och målsättningar formuleras på övergripande nivå i styrdokument som kan se olika ut beroende på hur en verksamhet är organiserad.²² Utgångspunkter är kulturplanen, kulturnämndens årliga grundvillkor, kultursamverkansmodellens statliga förordning och Kulturrådets villkorsbeslut. Uppdragen bygger på långsiktighet i syfte att garantera stabila regionala strukturer, men förändringar kan ske under kulturplaneperioden och nya uppdrag och intressenter kan tillkomma. Några av dem som har regionala uppdrag ingår i kultursamverkansmodellen. Till dem fördelar Region Kronobergs kulturnämnd statsbidrag. Förändringar som avser omfördelning eller behov av utökning av statsbidraget beskrivs i kulturnämndens årliga regionala framställan till Kulturrådet.

²² Till exempel bolagsordningar och ägardirektiv för verksamhet som bedrivs i bolagsform, ömsesidiga överenskommelser för organisationer inom det civila samhället samt uppdragsbeskrivningar eller handlingsplaner för verksamhet som ligger inom förvaltning.

INTRESSENTER MED REGIONALA UPPDRAG INOM KULTURSAMVERKANSMODELLEN

Följande intressenter har regionala kulturpolitiska uppdrag. De ingår också i kultursamverkansmodellen och tilldelas statsbidrag i enlighet med förordning 2010:2012.

AB Regionteatern Blekinge Kronoberg

Regional scenkonstinstitution för två län med uppdrag att producera och främja teater och dans. Organisationsformen är ett aktiebolag bildat 2003 som ägs av Region Kronoberg (49%), Region Blekinge (29%) och Växjö kommun (22%).

Berättarnätet Kronoberg

Fristående ideell förening som verkar för att lyfta fram muntlig berättartradition som en del av det immateriella kulturarvet.

Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg

Regionalt resurscentrum med uppdrag att samordna och främja bibliotek, litteratur och läsfrämjande i två län. Organiserad inom regional förvaltning (Region Blekinge).

Bild och form Kronoberg

Regionalt resurscentrum med uppdrag att utveckla förutsättningarna att ta del av och skapa konst och konsthantverk i Kronobergs län. Organiserad inom regional förvaltning (Region Kronoberg).

Filmregion Sydost

Regionalt resurscentrum med filmkulturellt uppdrag (filmpedagogik, visning och spridning samt talangutveckling). Organisationsformen är en ideell förening bildad 2003 i samverkan mellan Region Blekinge, Region Kalmar län och Region Kronoberg.

Hemslöjden i Kronoberg

Fristående ideell förening med uppdrag att bevara, använda och förnya slöjd och konsthantverk ur kultur- närings- och hållbarhetsperspektiv.

För vissa verksamheter, till exempel studieförbund och ungdomsorganisationer, regleras det regionala uppdraget i särskilda bidragssystem. Beslutade uppdrag för respektive verksamhet finns tillgängliga via Region Kronobergs webbplats.

Kulturparken Småland AB

Länsmuseum med uppdrag att samordna kulturarvsfrågorna i Kronobergs län och verka för att kulturarvet brukas av en bred allmänhet i hela länet. Organisationsformen är ett aktiebolag bildat 2009 som ägs av Region Kronoberg (59%) och Växjö kommun (41%).

Ljungbergmuseet

Fristående stiftelse och Kronobergs läns bildkonstmuseum med uppdrag att stärka strukturerna för bildkonst och konstpedagogik för barn och unga.

Musik i Syd AB

Regional musikinstitution i Skåne och Kronoberg med uppdrag att ge människor musikupplevelser även utanför de större städerna. Organisationsformen är ett aktiebolag bildat 2003 som ägs av Region Kronoberg via stiftelsen Musik i Kronoberg (50%) och Region Skåne via stiftelsen Musik i Skåne (50%).

Riksteatern Kronoberg

Fristående ideell förening med uppdrag att stötta och stärka de lokala riksteaterföreningarna i länet. Den regionala riksteaterföreningen är en del av den turnerande nationalscenen och folkrörelsen Riksteatern.

INTRESSEENTER MED REGIONALA UPPDRAG

Följande intressenter har regionala kulturpolitiska uppdrag, men inte statsbidrag via kultur-samverkansmodellen.

Det fria ordets hus

Regionalt resurscentrum med uppdrag att främja yttrandefrihet och det litterära arvet i Kronoberg. Organiserad inom kommunal förvaltning (Växjö kommun).

Italienska palatset

Fristående ekonomisk förening med uppdrag att stärka förutsättningarna för professionella kulturskapare att bo och verka i Kronobergs län.

Kronobergs läns hembygdsförbund

Fristående ideell förening och samlande organ för länets hembygdsrörelse som verkar för kultur- och miljövard samt att öka kunskapen om bygdens historia.

RF-SISU Småland

Fristående ideell förening med uppdrag att stödja, företräda, utveckla och leda den regionala idrottsrörelsen. I uppdraget ingår även bildning och utbildning.

Smålands konstarkiv

Stiftelse med uppdrag att främja intresset för konst samt förvalta och tillgängliggöra stiftelsens samling av konst med anknytning till Småland. Organisationsformen är en stiftelse instiftad 1986 av Värnamo kommun (58,75%), Region Jönköping län (28,75%), Region Kronoberg (12,5%) och Smålands Konstnärsförbund.

Southern Sweden Film Commission

En del av Film i Skåne med uppdrag att skapa strukturer för att öka produktionen av film och rörlig bild i hela Sydsverige.

Studieförbund

Nio fristående ideella föreningar och en stiftelse med uppdrag att bedriva regional folkbildningsverksamhet: ABF, Folkuniversitetet, Ibn Rushd, Kulturens Bildningsverksamhet, NBV, Medborgarskolan, Sensus, Studieförbundet, Studieförbundet Vuxenskolan samt Studieförbundet Bilda.

Ungdomsorganisationer

Regionalt verksamma organisationer inom det civila samhället som ger unga möjligheter att skapa sina egna plattformar.

ANDRA FUNKTIONER MED REGIONALA UPPDRAG

Region Kronobergs konsthantverk

Ansvarar för konstnärlig gestaltning i Region Kronoberg. Organiserad inom regional förvaltning (Region Kronoberg).

Region Kronobergs kulturstab

Leder och samordnar den regionala utvecklingen på kulturområdet och arbetet med kultursamverkansmodellen inklusive den regionala kulturplanen. Organiserad inom regional förvaltning (Region Kronoberg).

SCENKONST OCH MUSIK

Scenkonst och musik omfattar många konstformer och genrer som vanligen framförs direkt inför en publik. Strukturerna är väl etablerade på nationell, regional och kommunal nivå. Det ett brett område och de olika konstformernas förutsättningar varierar. Dans är en relativt oetablerad konstform på alla nivåer, jämfört med teater och musik. I scenkonstens och musikens strukturer ingår kulturinstitutioner, det fria kulturlivet med fria grupper, enskilda kulturskapare, arrangörer, festivaler, produktionsbolag och evenemangssektor. I Kronoberg finns många aktörer inom det fria kulturlivet samt större institutioner med uppdrag att både producera och turnera. Länets invånare och besökare har god tillgång till en mångfald av konstnärliga uttryck inom både scenkonst och musik.

GODA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR KONSTNÄRLIG PRODUKTION OCH FÖRNYELSE

Samägda interregionala kulturinstitutioner som Regionteatern Blekinge Kronoberg och Musik i Syd skapar förutsättningar för konstnärlig produktion och förnyelse inom scenkonst och musik. De producerar ett omfattande utbud, utgör resurs för det fria kulturlivet och det civila samhället och skapar arbetstillfällen som möjliggör för kulturskapare inom dans, teater och musik att bo och verka i Kronoberg. Området sysselsätter flera yrkeskategorier, både på och bakom scenen. Många är egenföretagare eller frilansare. Regionteatern arbetar i hög utsträckning med nyskriven dramatik och den professionella dansen har de senaste åren implementerats som en del i det ordinarie uppdraget. Det skapar arbetstillfällen för bland annat skådespelare, samtida dramatiker, koreografer och dansare. Musik i Syd är en av Sveriges största arbetsgivare för frilansare och omfattar även kammarorkestern Musica Vitae som står för nationell och internationell spets. Orkestern samarbetar ofta med andra konstområden, nutida tonsättare och frilansande musiker. Även kommersiella aktörer och det civila samhällets organisationer och trossamfund bidrar till arbetsmarknaden för professionella kulturskapare inom scenkonst och musik.

Regionteatern Blekinge Kronoberg och Musik i Syd driver konstnärlig utveckling och förnyelse och samverkar internationellt, nationellt och interregionalt. Vid Regionteatern Blekinge Kronoberg utvecklas Sveriges första fasta medborgarscen för dokumentär scenkonst, där invånare och lokalsamhälle involveras i den professionella skapandeprocessen. Det är en konstnärlig utveckling som också innebär breddad delaktighet i kulturlivet. Inom teaterns breda uppdrag utvecklas produktion och främjande av den professionella dansen i bred sydsvensk samverkan, vilket bidrar till att stärka dansens nationella och internationella strukturer. Musik i Syd verkar för konstnärliga utbyten och gästspel, stimulerar unga konstnärskap genom residensprogram för ensembler och har ett särskilt uppdrag att främja opera i länet. Ett vitalt utbud med hög konstnärlig kvalitet inom både scenkonst och musik tillsammans med residens, gästspel och samproduktioner skapar förutsättningar för konstnärlig produktion och förnyelse och bidrar till länets attraktivitet.

ETT UTBUD ANPASSAT FÖR ETT GLEST BEFOLKAT LÄN

Inom scenkonst och musik finns väl utvecklade arrangörsstrukturer i länet som ger barn, unga och vuxna även utanför de större städerna goda möjligheter att uppleva ett utbud av hög konstnärlig kvalitet. Musikriket är Musik i Syds turnéserie anpassad för mindre orter. Regionteatern Blekinge Kronoberg har sedan länge en stark profil inom turnerande scenkonst för barn och unga. Scensommar Kronoberg med avgiftsfria familjeföreställningar på okonventionella platser i länet sker i samverkan mellan Region Kronoberg, länets samtliga kommuner och en mångfald av arrangörer. Musikriket och Scensommar Kronoberg främjar även arrangörskap i nya former.

I Kronoberg finns många arrangörer av både scenkonst och musik. Riksteatern Kronoberg stärker och utvecklar arrangörsstrukturerna och tillgängliggör scenkonst och mötesplatser i hela länet genom lokalföreningar i samtliga kommuner. Riksteaterföreningarna tar emot produktioner från många olika aktörer vilket skapar arbetstillfällen för kulturskapare.

Riksteatern Kronoberg har ett utvecklat inter-regionalt samarbete inom Scenkonst Sydost och sjulänssamarbetet. Länet har flera arrangörsföreningar inom musik, både generella och genrespecifika inom exempelvis jazz, folk- och världsmusik, pop och rock samt nutida konstmusik. Arrangörskapet är ofta beroende av ideellt engagemang. Även trossamfund, studieförbund och privata initiativ är stora arrangörer av scenkonst och musik.

Det finns många scener runtom i länet, till exempel i bygdegårdar och Folkets hus. Lokaler är ändamålsenliga för vissa konst- och kulturformer men olika utrustade. Lämpliga lokaler för dansföreställningar runtom i länet saknas fortfarande. I Kronoberg finns ett flertal aktörer inom det fria kulturlivet som möjliggör liveframträdanden av musik. Det finns ett flertal fristående festivaler i länet inom många olika genrer. Musik i Syd genomför Sveriges största folkmusikfestival, Korröfestivalen, och samverkar med Berättarnätet Kronoberg kring Musik i Sagobygd, en festival med fokus på berättandet i musiken.

KULTURPEDAGOGISK SPETSKOMPETENS INOM BÅDE SCENKONST OCH MUSIK

Scenkonst och musik är konstformer som många invånare själva utövar. I länet finns ett flertal teatergrupper inom det civila samhället som kontinuerligt spelar musikaler och revyer. Kulturskolor, studieförbund och andra organisationer inom det civila samhället erbjuder ett växande dansutbud och det finns även privata dansskolor som erbjuder kurser för barn, unga och vuxna. Att spela musik och att sjunga i kör är också populärt i Kronoberg och cirka 9 000 kronobergare deltar i studieförbundens körverksamhet. Infrastrukturen är god för den som vill utöva musik på sin fritid i Kronoberg med musik på kulturskolor och inom studieförbundens verksamhet.

Inom Regionteatern Blekinge Kronoberg och Musik i Syd är den kulturpedagogiska organisationen väl utvecklad. Det bidrar till att tillgängliggöra scenkonst och musik, stärker invånarnas möjligheter att själva uttrycka sig konstnärligt, skapar mervärde i anslutning till skolföreställningar och andra produktioner

samt riktade insatser, till exempel för barn och unga eller inom vård och omsorg.

UTVECKLING AV SCENKONST OCH MUSIK

Region Kronoberg vill utveckla scenkonst och musik i enlighet med kulturplanens tre områden, tillsammans med berörda intressenter. Även om strukturerna är väl etablerade så finns det faktorer som påverkar förutsättningarna för både konstnärlig produktion och kulturell välfärd i länet. Regionteatern Blekinge Kronoberg är i behov av ändamålsenliga lokaler för att kunna genomföra grunduppdraget med produktion, gästspel och turnerande verksamhet inom både teater och dans. Inom Regionsamverkan Sydsverige genomförs utvecklingsinsatser för att stärka den professionella dansens strukturer.

KULTURARV, ARKIV OCH KULTURMILJÖ

Kulturarvet, där både arkiv och kulturmiljöer ingår, omfattar ett stort tidsspänn och sätter människan i ett historiskt sammanhang. Gemensamt utgör de samhällets minne, av betydelse för historia, nutid och framtid. I kulturarvet ingår alla materiella och immateriella uttryck av mänsklig aktivitet genom tiderna. Kulturmiljöer är de avtryck som är synliga i den fysiska miljön och arkiven gör det möjligt att långsiktigt bevara dokumentation av mänsklig aktivitet, som skriven text, fotografi, rörlig bild eller ljud i både analog och digital form. Kulturarv, arkiv och kulturmiljö har en stark infrastruktur i Kronoberg och är under ständig omvandling. Området omfattas av särskild lagstiftning i form av musei- arkiv- och kulturmiljölagen. På nationell nivå är Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet ansvariga myndigheter med nationell överblick och ansvar för utveckling och samverkan.

ETT RIKT KULTURARV PÅ MÅNGA ARENOR

Kronoberg har ett rikt kulturarv och värdefulla natur- och kulturmiljöer. Särskilt stark regional profil finns inom glas, migrationshistoria och den muntliga berättartradition som utgör en del av det immateriella kulturarvet. Länets kulturarv och kulturmiljöer utgör besöksmål för såväl invånare som nationella och internationella besökare.

Kulturparken Småland utgör en samlande regional kulturarvsaktör med uppdrag att utveckla frågorna och spegla Kronobergs historia, nutid och framtid. I uppdraget ingår att bevara, vårda och levandegöra länets kulturarv och verka för att det brukas av en bred allmänhet. Kulturparken Smålands publika och pedagogiska verksamhet bedrivs på många arenor: Smålands museum, som är Sveriges äldsta länsmuseum, Utvandrarnas hus, Kulturarvscentrum Småland, Kronobergs lantbruksmuseum Hjärtenholm, Kronobergs slottsruin och ångbåten Ångaren Thor.

Kulturparken Smålands breda uppdrag genomförs i nära samverkan med stiftelsen Smålands museum, stiftelsen Svenska Emigrantinstitutet och den ideella föreningen Kronobergsarkivet. Respektive organisation har självständiga styrelser och förvaltar sina egna arkiv och samlingar. Den samlade verksamheten vid Kulturparken Smålands olika arenor utgör en resurs och mötesplats för de många organisationer inom det civila samhället som verkar för att kulturarvet ska tillgängliggöras och brukas av en bred allmänhet. I länet finns till exempel ett flertal arbetslivsmuseer och Kronobergs läns hembygdsförbund som samlar länets hembygdsrörelse.

GLAS OCH MIGRATIONSHISTORIA

I Smålands museum ingår Sveriges glasmuseum. Kulturparken Småland har en av Europas största samlingar av glas från Sveriges glasbruk, med närmare 35 000 glasföremål från 105 svenska glasbruk från 1580-talet till nutid. Samlingen tillgängliggörs i utställningar och i det öppna glasmagasinet på Kulturarvscentrum Småland. Kulturparken Småland samverkar internationellt, nationellt och interregionalt med andra aktörer med fokus på att bli en utvecklingsarena för det svenska glasets historia, process och framtid.²³ Verksamheten vid Utvandrarnas hus är under utveckling och under 2021 invigs en ny migrationshistorisk basutställning. Omgestaltningen stärker migrationsprofilen och främjar kunskap och forskning om lokal och regional historia samt den

svenska utvandringen och internationell migration ur en samtida kontext.

ARKIV OCH SAMLINGAR MÖTS

Kulturarvscentrum Småland samlar, vårdar, bevarar och tillgängliggör kulturarvet. Att arkiv och samlingar samordnas och tillgängliggörs tillsammans på har ett stort värde ur ett kulturarvspedagogiskt perspektiv. Under ett och samma tak samlas Smålands museums arkiv och föremålssamling, konservatorsateljé och öppna magasin, Växjö kommuns arkiv samt Kronobergsarkivets förenings- och näringslivsarkiv, forskningsbibliotek, fotoarkiv och fansamling. Kronobergsarkivet utgör länets största enskilda arkivinstitution med målet att samla, inventera, förteckna, bevara och vårda arkiv från Kronobergs län. I uppdraget ingår även ett övergripande ansvar för de enskilda arkiven inom verksamhetsområdet, och att bedriva och väcka intresse för regionalhistorisk forskning. Kronobergsarkivet omfattar över 39 000 volymer från närmare 3 900 olika arkivbildare. Här finns även 336 fanor och en omfattande bildsamling från länets folkrörelser och föreningar, en viktig bas för förståelsen av civilsamhällets utveckling.

ARKIVSEKTORNS MÅNGA AKTÖRER

Arkivsektorn består av många intressenter; den offentliga och den enskilda arkivsektorn, statliga och kommunala arkivmyndigheter, folkminnes- och folklivsarkiv och enskilda arkivinstitutioner. Enligt arkivlagen utgör myndigheters arkiv en del av det nationella kulturarvet, vilket också omfattar arkivmyndigheter på regional och kommunal nivå. Landsarkiven, som kompletterar kommun- folkrörelse- och museiarkiv utgör en del av Riksarkivet. Vid Landsarkivet i Vadstena förvaras kulturarvet från regionala och statliga myndigheter i Kronobergs län liksom från ett antal av länets enskilda företag, gårdar och privatpersoner. Flera intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag har egna arkiv och samlingar, till exempel Berättarnätet Kronoberg, Ljungbergsmuseet, Smålands musikarkiv och Smålands konstarkiv. I länet finns också Kronobergs läns arkivförbund, en intresseförening för

²³ Se även avsnittet om bild, form och design på s. 25

arkivbildare som verkar för att samordna arkivverksamhet.

ARKIVSEKTOR I FÖRÄNDRING

Arkivutredningen²⁴ visar att arkivens verksamhet förändras med samhällsutvecklingen, som värderingsförändringar, utbyggnaden av förvaltningen, civilsamhällets och näringslivets utveckling samt olika tekniskskiften. Arkivsektorns olika aktörer står inför utmaningar vad gäller bevarande, digitalisering och tillgängliggörande av arkivinformation. Arkiven skapar en viktig bas för frågor som rör demokratins utveckling idag och arkivsektorns olika aktörer arrangerar publika aktiviteter för att väcka intresse för verksamheten. Ett exempel är arkivens dag som anordnas varje år i samverkan mellan svenska arkivinstitutioner som Riksarkivet, landsarkiven, näringslivsarkiv och andra enskilda arkiv. Arkiven synliggörs allt mer som resurs för utveckling inom andra områden, till exempel samtidskonst och yttrandefrihet.

VÄGEN TILL LEVANDE KULTURMILJÖER

Det professionella kulturmiljöarbetet bedrivs framförallt av Länsstyrelsen i Kronobergs län, i samverkan med Kulturparken Småland och länets kommuner. Region Kronoberg samverkar med Länsstyrelsen i Kronobergs län kring kulturmiljöstrategin ”Vägen till levande kulturmiljöer”. Strategin omfattar tre målbilder som styr inriktningen på länets kulturmiljöarbete 2021–2025: breddad syn på småländskt kulturarv, kulturmiljöer utvecklas hållbart samt upprätthålla levande dialog mellan aktörer. Länsstyrelsen ansvarar för att samordna arbetet och säkerställa att de nationella kulturmiljömålen följs. Länsstyrelsen har det regionala tillsynsansvaret och sektorsansvar för kulturmiljön samt främjar det kommunala kulturmiljöarbetet genom bidragsgivning och kunskapsunderlag. Kommunerna har det lokala ansvaret för kulturmiljöfrågorna och det delas ofta mellan olika nämnder och förvaltningar. I Kulturparken Smålands uppdrag ingår att bedriva och främja kulturminnesvård samt vara sakkunnig i museifrågor. Kulturparken Småland ska även bidra till ökad samverkan på

kulturmiljöområdet på kommunal, regional och nationell nivå, vara en resurs i kulturmiljöfrågor och remissorgan i kommunernas kulturmiljöarbete. I organisationen finns spetskompetens inom arkeologi, regionalhistoria, kulturmiljövård samt hantering av arkiv och föremålssamlingar.

UTVECKLING AV KULTURARV, ARKIV OCH KULTURMILJÖ

Region Kronoberg vill utveckla kulturarv, arkiv och kulturmiljö i enlighet med kulturplannens tre områden, tillsammans med berörda intressenter.

MUNTligt BERÄTTANDE – EN DEL AV DET IMMATERIELLA KULTURARVET

Det immateriella kulturarvet handlar om traditioner, seder och bruk som har överförts mellan generationer, exempelvis olika former av hantverk, ritualer, musik och berättelser. Det rör sig över nationsgränser, är ständigt levande och omskapas av lokalsamhällen och grupper i samspel med omgivningen, naturen och i förhållande till historien.

SPETSKOMPETENS I KRONOBERG

I Kronoberg finns spetskompetens inom en specifik del av det immateriella kulturarvet – det muntliga berättandet. Länet har en unik berättartradition med stark lokal förankring i de tre kommuner som gemensamt utgör Sagobygden: Ljungby, Alvesta och Älmhult. Verksamheten är omfattande även ur ett internationellt perspektiv. En av de största, tidigaste och mest högkvalitativa samlingarna av 1800-talssagor och sägner i Sverige finns i Kronoberg. En stor del av insatserna samordnas av Berättarnätet Kronoberg med publik och pedagogisk verksamhet på Sagomuseet i Ljungby samt arrangerar av Nordens största årligen återkommande berättarfestival, Ljungby berättarfestival. Berättarnätet Kronoberg sprider kunskap och ger ut litteratur om det immateriella kulturarvet och samverkar med högskolor och universitet. En förstudie har genomförts kring etablering av ett internationellt forskningsinstitut kring muntligt berättande. Berättarnätet

²⁴ Härifrån till evigheten. En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)

Kronoberg samordnar arbetet inom Sagobygden med sägenomspunna platser som aktiveras med hjälp av berättelser, kartor, vägskyltar, GPS-koordinater, programverksamhet och berättarföreställningar.

UNESCOS KONVENTION OM TRYGGANDET AV DET IMMATERIELLA KULTURARVET

Berättarnätet Kronoberg har en central roll som svensk civilsamhällesrepresentant i det nationella och internationella arbetet med Unescos konvention om tryggheten av det immateriella kulturarvet. Konventionen ratificerades av Sverige 2011 och sedan 2018 är Sagobygden, efter nominering från regeringen, upptagen på Unescos "Register of Good Safeguarding Practice", som Sveriges första och världens tjugonde goda exempel. Svenska Unescorådet har i uppdrag att ge råd till regeringen gällande Unescos verksamhet, informera samt sprida kunskap om Unesco i Sverige. En del av verksamheten avser genomförandet av konventionen om det immateriella kulturarvet. På nationell nivå finns också Institutet för språk och folkminnen med ansvar för det nationella arbetet att bedriva språkvård och öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och andra immateriella kulturarv i Sverige. Arbetet sker inom fyra noder: muntliga traditioner och uttryck, traditionell hantverkskunskap, framföranden samt kunskap och sedvänjor rörande naturen.

MÅNGA INTRESSENTER BIDRAR TILL ATT TRYGGA DET IMMATERIELLA KULTURARVET

På regional nivå finns också många andra intressenter som bidrar i arbetet med att trygga och utveckla det immateriella kulturarvet. Både Hemslöjden i Kronoberg och Kronobergs läns hembygdsförbund levandegör traditionell hantverkskunskap och sedvänjor, till exempel kunskap om att ta tillvara naturens resurser. De folkliga musik- och danstraditionerna är också värdefulla immateriella kulturarv i länet. Smålands Musikarkiv som är en del av Musik i Syd samlar, bevarar och levandegör musikens och dansens kulturarv i Kronoberg och Sydsverige. Samlingarna fungerar som ett sydsvenskt folkmusikinstitut och är en kunskapsbas för forskning och utveckling.

Kulturparken Småland med sina arkiv och samlingar är en regional aktör inom både det materiella och immateriella kulturarvet.

EN MÅNGFALD AV BERÄTTELSE MED NÄRHET TILL MÄNNISKORS VARDAG

Det immateriella kulturarvet består av traditioner, seder och bruk vilket gör området nära förknippat med människors vardag. Det kan handla om allt från högtidsfiranden, det vardagliga fikat eller svampplockande till traditionellt hantverk, dans, musik och berättande. Immateriellt kulturarv återskapas av länets invånare och besökare, och arbetet med samtida berättelser är ständigt aktivt. På Berättarnätet Kronobergs webbplats kan man lyssna på andras berättelser och lägga upp sina egna i Berättarskatten. Berättarnätet Kronoberg har en bred pedagogisk verksamhet på många arenor, med stort fokus på barn och unga. Organisationen en resurs i arbetet med att ta tillvara en mångfald av berättelser och bidrar till att utveckla nya metoder för de muntliga traditionernas trygghet och betydelse i samhället. Många traditionella berättelser har en lång historia och liknande berättelser berättas över hela världen. Den muntliga berättartraditionen har en särskilt stor potential i integrationsarbete.

ETT OMRÅDE MED FLERA PROFESSIONER

Kulturskapare inom det immateriella kulturarvet har olika förutsättningar eftersom området omfattar flera professioner. Regionala kulturorganisationer på området skapar arbetstillfällen. Det ökade intresset kring att göra saker själv och från grunden ger en ökad arbetsmarknad för verksamma inom hantverkskunskap och kunskap rörande naturen. Även besöksnäringen erbjuder arbetstillfällen inom såväl natur som muntligt berättande.

UTVECKLING AV DET IMMATERIELLA KULTURARVET

Region Kronoberg vill utveckla det immateriella kulturarvet, med särskilt fokus på muntligt berättande i enlighet med kulturplanens tre områden, tillsammans med berörda intressenter.

YTTRANDEFRIHET OCH ORD

Alla människors rätt till fri åsiktsbildning, att uttrycka sig, ta del av och sprida information utgör fundament i ett demokratiskt samhälle. I Sverige är rättigheterna grundlagsskyddade. I Kronoberg har en särskild plattform för yttrandefrihetsfrågor etablerats. Sedan 2015 har Region Kronoberg via kultursamverkansmodellen uppdraget att stärka och främja litteraturen som konstform. I nulägesanalysen används samlingsbegreppet *ord*. Det omfattar litterära uttryck som prosa, sakprosa, lyrik, dramatik, seriekonst, satir, kritik, journalistik och översättning, med en nära koppling till ordbaserad scenkonst där muntligt berättande, spoken word eller stand up comedy är några exempel.

YTTRANDEFRIHETENS GRÄNSER?

Yttrandefrihet är en högaktuell demokrati-fråga inom både konst och kultur samt i samhället i stort, såväl nationellt som internationellt, med nära koppling till samhällsutvecklingen. Digitaliseringen har bidragit till en demokratisering av offentligheten, men också skapat nya utmaningar rörande yttrandefrihetens gränser i det offentliga samtalet och i människors vardag. Hot, hat och trakasserier mot personer som deltar i den offentliga debatten ökar. Regeringen har beslutat om en handlingsplan till det fria ordets försvar och för att förebygga hot och hat mot individer och funktioner som är särskilt utsatta i det demokratiska samtalet. Den konstnärliga friheten och det offentliga samtalet begränsas av ökad polarisering i samhället, där fenomen som drev, "cancel-kultur" och att fräntas sin plattform på sikt riskerar att leda till självcensur.

EN PLATTFORM FÖR DET FRIA ORDET OCH ETT MODIGT LITTERÄRT ARV

I Växjö och Kronoberg är det fria ordet ett profilområde. Ett modigt litterärt arv med författare som Pär Lagerkvist, Vilhelm Moberg och Elin Wägner som på sin tid var tongivande i arbetet med yttrandefrihet och mänskliga rättigheter, präglar det samtida arbetet med yttrandefrihetsfrågorna. Växjö kommun och Region Kronoberg har sedan den första regionala kulturplanen i samverkan utvecklat och etablerat Det fria ordets hus som en unik

plattform för yttrandefrihet. Det fria ordets hus utgör en lokal och regional resurs och mötesplats för frågorna i bred bemärkelse. Verksamheten främjar dialog, debatt och invånarnas egna uttryck samt knyter samman samtida och dagsaktuella frågor om yttrandefrihet med olika verksamheter i regionen. Det fria ordets hus utvecklar spetskompetens, profilerar Växjö och Kronoberg i yttrandefrihetsfrågorna och knyter nationell och internationell expertis till regionen, till exempel genom samverkan med organisationer som Svenska PEN och ICORN (International Cities of Refuge Network). Det fria ordets hus är en liten och relativt nyetablerad organisation och de samhällsfrågor som hanteras i verksamheten är högst aktuella och ibland kontroversiella, vilket skapar en sårbarhet. För att det fria ordet ska utvecklas som ett starkt profilområde i regionen krävs mod och beredskap för att hantera komplexa och känsliga frågor samt en stabil organisationsstruktur med tydlighet i uppdraget. Genomförandet behöver ske i bred samverkan för att skapa hållbarhet i en liten organisation. Under 2020 har Det fria ordets hus samlokaliseras med Växjö konsthall. Det stärker möjligheterna att vidareutveckla spetskompetensen kring yttrandefrihet i samverkan med länets professionella kulturliv och olika konstområden. Det fria ordets hus samverkar också med det fria kulturlivet och det civila samhället, till exempel länets litterära sällskap som förvaltar enskilda författares kulturarv.

FRISTAD VÄXJÖ

Växjö kommun är fristad sedan 2012 och uppdraget samordnas av Det fria ordets hus. Att vara fristad innebär att verka för yttrandefrihet och konstnärlig frihet genom att ta emot en fristadskonstnär som är förhindrad att verka konstnärligt i sitt hemland, till exempel på grund av hot, censur eller förföljelse. Det nationella och internationella fristadssystemet möjliggör för fristadskonstnärer inom olika konstområden att utvecklas konstnärligt och arbeta fritt. På nationell nivå är Kulturrådet ansvarig myndighet för att driva fristadsfrågorna i Sverige. Det finns 24 svenska fristäder som är medlemmar i det internationella fristadsprogrammet ICORN, en oberoende

organisation av städer, kommuner och regioner som erbjuder skydd åt författare och konstnärer i riskzonen. Nätverket verkar för yttrandefrihet, försvarandet av demokratiska värderingar och främjandet av internationell solidaritet. I Sverige har ICORN även nära samarbete med Svenska PEN och PEN International.

ETT OETABLERAT OMRÅDE INOM KULTUR-SAMVERKANSMODELLEN

I vissa avseenden har ordområdet en stark och välutvecklad infrastruktur. Det finns nationella mål för litteratur och läsfrämjande samt en bibliotekslag som gör bibliotek till en lagstadgad verksamhet på regional och kommunal nivå med uppdrag att främja litteraturens ställning. Det publika intresset är brett och det finns en nära tillgång till mötesplatser i människors vardag, som bokcirklar och bibliotek. I Kronoberg finns spetskompetens kring både yttrandefrihet och det litterära arvet. Samtidigt är området svagt vad gäller förutsättningar för konstnärlig produktion och främjande strukturer. Det beror bland annat på att litteratur som konstform är relativt oetablerad inom kultursamverkansmodellen. Ett utvecklingsarbete för att stärka den regionala infrastrukturen pågår. Sedan 2017 finns en samordnande och utvecklande regional funktion, organiserad inom Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg, vilket bidragit till nätverk och interregionala utvecklingsinsatser.

Infrastrukturen utgörs av många olika intressenter. De kan finnas inom näringslivet, som förlag, bokhandlar, tidskrifter och antikvariat, eller vara offentligt drivna, som bibliotek eller kulturorganisationer. Det civila samhällets organisationer, med studieförbund, arrangörsföreningar, litterära sällskap eller intresseorganisationer för kulturskapare är viktiga och kan ha en främjande roll genom att förmedla författarbesök eller driva läs- och skrivfrämjande utvecklingsinsatser. Kronobergs bokmässan och Läsfest är återkommande arenor för litteratur och läsfrämjande som samlar såväl etablerade som oetablerade. Det finns fortsatt behov av att utveckla möjligheterna för konstformens olika uttryck att möta publiken.

LITTERÄRT LANDSKAP I FÖRÄNDRING

Att läsa böcker, och själv skriva, är vanliga kulturaktiviteter. Digitala format, som e- eller ljudböcker, är under utveckling vilket förändrar det litterära landskapet. Digitaliseringen förändrar förutsättningarna för förlag och den fysiska bokhandeln. Nya marknader, digitala affärsmodeller och format utvecklas i snabb takt vilket påverkar utgivning, översättning och inläsning. Utvecklingen påverkar också de yrkesverksamma vilket skapar behov av nätverk och erfarenhetsutbyte. Det finns en större mångfald av plattformar för publicering vilket skapar möjligheter för den som inte blir utgiven på ett förlag. Samtidigt blir ansvaret för marknadsföring, kvalitets-säkring och förmåga att nå ut till en publik den enskildes. Digitaliseringen för också med sig nya litterära uttryck, exempel att skriva för ljud, eller att förlag efterfrågar kommersiellt gångbara format på nya sätt. Den digitala tekniken skapar också nya möjligheter för fler röster att bli hörda och delta i samtalet, med snabbare nyhetsflöden och tillgänglighet till litteratur på olika plattformar och format. Litteratur kan göras tillgänglig för personer med olika funktionsnedsättningar och språk.

LITTERATURSKAPARE I KRONOBERG

Författare, manusförfattare, dramatiker, poeter, skribenter, översättare, journalister, satiriker, komiker och digitala textproducenter är olika exempel på kulturskapare som finns inom ordområdet. Deras förutsättningar att bo och verka i Kronoberg hänger nära ihop med möjligheterna att försörja sig på sitt konstnärskap. Den är vanligt att den egna litterära produktionen kombineras med andra typer av uppdrag, till exempel inom offentlig verksamhet som bibliotek och utbildning. Arbetstillfällen skapas också inom andra områden där till exempel scenkonst, film och spelutveckling är beställare av författares och dramatikers berättelser och texter. Det behövs insatser inom både offentlig verksamhet och uppdrag av kommersiell karaktär för att säkerställa skäliga arbetsvillkor och avtalsenlig ersättning. Nätverk, kompetensutveckling, litterära mötesplatser och samordningsinsatser är insatser som kan stärka

litteraturskapares möjligheter att försörja sig på sitt konstnärskap.

UTVECKLING AV YTTRANDEFRIHET OCH ORD

Region Kronoberg vill utveckla yttrandefrihet och ord i enlighet med kulturplanens tre områden, tillsammans med berörda intressenter. Det regionala litteraturutvecklande uppdraget organiseras om under perioden för att skapa en hållbar konstnärlig och kulturell infrastruktur. Inom Regionsamverkan Sydsverige genomförs utvecklingsinsatser för att stärka litteraturskapares villkor.

BILD, FORM OCH DESIGN

Bild, form och design omfattar en rad olika material och tekniker och har en nära koppling till slöjd och konsthantverk. Bild, form och design omfattas av särskilda nationella mål och insatser och ligger nära det framväxande politikområdet gestaltad livsmiljö som samlar arkitektur, form, design, konst och kulturarv.²⁵

FORM OCH DESIGN ETT STARKT REGIONALT PROFILOMRÅDE

Småland är starkt förknippat med glaskonst, konsthantverk och design som traditionellt har varit viktiga näringar i Kronoberg. Möbel- och Glasriket är nationellt och internationellt kända för hantverkskunnande, materialkännedom och innovationsförmåga inom form och design. Det gör regionen till en plats för konstnärlig förnyelse och utveckling som lockar professionella kulturskapare. Form och design berör kulturarv, kulturhistoria och samtida konstnärlig utveckling men också besöksnäring, näringslivsutveckling och specialisering. Även hållbarhetsfrågorna är i fokus och kan beröra lokal produktion men också hur konsekvenser i form av förorenade industrimiljöer ska hanteras.

I länet finns forskning och högre utbildning inom området samt små- och storskaliga kommersiella aktörer inom glas- och träindustri och möbeldesign. Flera kända möbeltillverkare och formgivare har sin utgångspunkt i

länet och bidrar till att utveckla området. Svensk Form arbetar för att stimulera designutvecklingen utifrån ett brett designbegrepp. Goda förutsättningar för nya formgivare att utvecklas och pröva sina idéer är viktigt för formgivningens framtid i Småland. Hemslojden i Kronoberg arbetar med att stärka konsthantverkarnas villkor.

Glaset är också ett av Kulturparken Smålands profilområden. Den breda museiverksamheten inkluderar bland annat Smålands museum, Sveriges glasmuseum, som visar det svenska glasets utveckling från äldsta tid till nutidens svenska studioglas. De permanenta utställningarna kompletteras med tillfälliga utställningar som ofta har fokus på enskilda formgivare eller ett speciellt glasbruk. Utöver museets unika glassamling finns ett stort material med skisser och produktkataloger samt en konsthistorisk samling.

BILD- OCH SAMTIDSKONST UNDER UTVECKLING

I den regionala infrastrukturen för bild- och samtidskonst finns ett flertal intressenter. Ljungbergsmuseet är Kronobergs läns museum för bildkonst och visar kontinuerligt Sven och Ann Margret Dahlquist-Ljungbergs verk och nordiska konstnärer. Samarbete sker även med Det Nationalhistoriske Museum kring porträttävlingen Porträtt nu! Museets samling baseras på Sven Ljungberg och Ann Margret Dahlquist Ljungbergs konstnärliga gärning. Smålands konstarkiv, som ligger i anslutning till Vandalorum, har en interregional utställningsverksamhet och samling som lyfter samtida konstnärskap inom bild och form i regionen. Smålands konstarkiv är också administrativt centrum för Smålands Konstnärsförbund. Italienska palatset utgör en konstområdesövergripande mötesplats med ett galleri för samtida konst som även används som experimentyta för konstnärer. Verksamheten tillhandahåller arbetsplatser i form av ateljéer, studios och kollektivverkstäder. Kommunala och

²⁵ De nationella målen för arkitektur, form och design beskrivs i propositionen *Politik för gestaltad livsmiljö* (2017/2018:110)

privata utställningsplatser, konsthallar, museer och gallerier finns i flera av länets kommuner.

SAMVERKAN MÖJLIGGÖR BREDD OCH SPETS I EN BROKIG MYLLA

Kronobergs infrastruktur för bild, form och design utvecklas i samverkan med en brokig mylla av intressenter, i Kronoberg och Sydsverige, vilket möjliggör både bredd och nationell och internationell spets. Flera starka aktörer finns utanför länsgränsen och i Sydsverige. Sedan några år tillbaka har en regional samordnande funktion etablerats, Bild och Form Kronoberg, med uppdrag att stärka infrastrukturen. Det sker bland annat genom interregional samverkan och olika utvecklingsinsatser inom Regionsamverkan Sydsverige, som till exempel utveckling av residensprogram.

MÅNGA VERKSAMMA INOM BILD, FORM OCH DESIGN

En stor del av länets kulturskapare är verksamma inom bild, form och design. Medianinkomsten är låg vilket gör att de flesta inte kan försörja sig helt på sitt konstnärskap utan är så kallade kombinatorer. Arbetstillfällen i form av uppdrag, inköp och avtalsenlig ersättning är viktigt för att stärka situationen för de professionella på området. Region Kronoberg ställer krav på att regionala kulturorganisationer med utställningsverksamhet tillämpar medverkans- och utställningsavtalet²⁶ och för organisationer med utställningsverksamhet finns ett särskilt regionalt stöd för detta. Det finns behov av bättre möjligheter för konstnärlig produktion, till exempel vad gäller tillgång till ateljéer och kollektivverkstäder samt residensutveckling.

KONSTPEDAGOGIK OCH EGET SKAPANDE

De intressenter som har regionala uppdrag arbetar aktivt med konstpedagogiska insatser för att tillgängliggöra bild, form och design för länets invånare och besökare och det finns ett konstpedagogiskt nätverk där också Linnéuniversitetet ingår. Ljungbergsmuseet har ett särskilt uppdrag att bedriva konstpedagogisk verksamhet för barn och unga under skoltid i hela länet. Möjligheter till eget skapande finns

även hos länets studieförbund. Tillgången till konstpedagogik och eget skapande för barn och unga är ojämnt fördelad i länet och det finns behov av att utveckla likvärdigheten.

UTVECKLING AV BILD, FORM OCH DESIGN

Region Kronoberg vill utveckla bild, form och design i enlighet med kulturplanens tre områden, tillsammans med berörda intressenter. Inom Regionsamverkan Sydsverige sker utvecklingsinsatser inom residensutveckling, konstkritik och konst för barn och unga.

SLÖJD OCH KONSTHANTVERK

Slöjd och konsthantverk har en stark folklig förankring med rötter i folkkonsten. Begreppens betydelse har förändrats och breddats under de senaste hundra åren och speglar sociala och ekonomiska förändringar i samhället, från självhushållning och binäring för små jordbruk till skolslöjd, hantverk, handgjort skapande och pyssel fram till dagens gör-det-själv-rörelse, med utgångspunkt i återbruk och hållbar utveckling. Ett vidgat begrepp som omfattar alla nivåer av slöjd, hemslöjd, hantverk och konsthantverk, med kopplingar till områden som form och design, ökar förståelsen för vad slöjd och handgjort skapande kan ha för betydelse i en samtida kontext.

Hemslöjden i Kronoberg är en ideell förening som har ett regionalt uppdrag att bevara, använda och förnya slöjd och konsthantverk ur ett kultur-, närings- och hållbarhetsperspektiv. Föreningen är arbetsgivare åt länets hemslöjdskonsulenter som arbetar för att främja intresse, kunskap och utövande av slöjd och konsthantverk samt möjliggöra konstnärlig förnyelse och kvalitet. På nationell nivå finns Nämnden för hemslöjdsfrågor, med uppdrag att skapa förutsättningar och understödja utveckling av hemslöjd i hela landet. Sveriges hemslöjdsföreningar har unika samlingar med föremål som speglar den egna produktionen och bygdernas traditionella slöjd. Dessa samlingar har digitaliserats under namnet Hemslöjdens samlingar på Digitalt museum.

²⁶ Ett ramavtal för konstnärers ersättning för medverkan vid utställningar som tecknats mellan staten och

ett flertal organisationer som representerar kulturskapare

EN VÄXANDE RÖRELSE MED HÅLLBARHET I FOKUS

Intresset för slöjd och konsthantverk är stort och har blivit mer synligt i takt med digital utveckling och mer fokus på hållbarhet. Traditioner, hantverksskicklighet och materialkännedom uppmärksammas och värdesätts alltmer av konsumenter på en växande marknad i skärningspunkten mellan slöjd, konsthantverk och design. Arbetet med återbruk och naturliga material gör att slöjd och konsthantverk ligger i framkant vad gäller hållbar utveckling, återbruk, lokal produktion och cirkulär ekonomi med nära koppling till Agenda 2030.

KONSTNÄRLIG PRODUKTION OCH FÖRNYELSE INOM SLÖJD OCH KONSTHANTVERK

Gemensamt för kulturföretag inom slöjd, konsthantverk och småskalig design är att de i hög grad utgörs av mikroföretag med småskalig produktion. I Kronoberg är det få slöjdare och konsthantverkare som kan försörja sig på sin konstnärliga produktion. Många arbetar också med kurser och utbildningar, ibland som huvudsaklig inkomstkälla. Hemslöjden i Kronoberg erbjuder kurser med nationellt erkända kursledare och stöd i form av handledning och rådgivning till enskilda slöjdare, konsthantverkare och företag med småskalig hantverksmässig tillverkning, vilket främjar konstnärliga förnyelse och kvalitet. Att skapa möten mellan olika former av samtida och traditionella tekniker inom slöjd, konsthantverk och digitalisering är andra strategier för att främja konstnärlig förnyelse. Det finns behov av insatser riktade mot professionella kulturskapare inom slöjd, konsthantverk, bild, form och design, och hemslöjdskonsulenterna samverkar med Bild och Form Kronoberg kring det.

FRÄMJANDE ARBETE I BRED SAMVERKAN

Slöjd har både lokala och globala dimensioner, finns i alla kulturer runt om i världen och kan hjälpa oss att förstå andra människor, en viktig funktion i ett mångkulturellt samhälle. Slöjdens sociala funktion är stark och för människor samman. Stickkaféer och täljargillen, informella samlingar där deltagarna lär av

varandra är vanligt förekommande. Att syssla med handarbete eller hantverk är en aktivitet som inte är socialt skiktad. Utövandet sker i nästan lika stor utsträckning oavsett ålder, utbildning eller inkomst. Det är små skillnader i aktivitetsgrad mellan människor som bor i stad eller på landsbygden.²⁷

För att främja intresset för slöjd och konsthantverk erbjuder länets hemslöjdskonsulenter rådgivning, utbildningar, kurser samt arrangerar utställningar. Även länets studieförbund erbjuder studiecirklar och kurser. Hemslöjdskonsulenternas arbete präglas av samverkan med en bredd av aktörer som har skilda förutsättningar och samverkan sker även inom geografien för Regionsamverkan Sydsverige. Hemslöjdskonsulenterna skapar förutsättningar för barn och unga att ta del av, och själv utöva, slöjd och konsthantverk, under skoltid och den fria tiden.

UTVECKLING AV SLÖJD OCH KONSTHANTVERK

Region Kronoberg vill utveckla slöjd och konsthantverk i enlighet med kulturplanens tre områden, tillsammans med berörda intressenter. Inom Regionsamverkan Sydsverige genomförs utvecklingsinsatser för att stärka slöjd och hälsa.

FILM OCH RÖRLIG BILD

Området film och rörlig bild omfattar all audiovisuell media som utgår från, och centrerar kring, berättelsen. Förutom film inom olika genrer inkluderas även spel och digital kultur som exempelvis VR och transmedia, där samma berättelse kan uttryckas i olika konstformer. Film och rörlig bild är ett område som belyser behovet av samverkan mellan olika politikområden. Den regionala kulturpolitikens ansvar rör främst det som brukar definieras som filmkulturell verksamhet, det vill säga filmpedagogik, visning och spridning samt talangutveckling och i Kronoberg är Filmregion Sydost resurscentrum för detta. Filmpolitiken omfattar även näringspolitiska aspekter i form av professionell filmproduktion och besöksnäring där produktionsincitament och export

²⁷ *Kulturanor i Sverige 2019. Kulturfakta 2020:4.* Myndigheten för kulturanalys, 2020.

är viktiga frågor för Sveriges konkurrenskraft. I praktiken hänger de olika delarna nära samman och avgränsningarna är inte alltid tydliga.²⁸ På nationell nivå finns Svenska Filminstitutet med uppdrag från regeringen att genomföra den nationella filmpolitiken²⁹ och verka för att stödja produktion, distribution och visning av värdefull svensk film, att bevara och tillgängliggöra det svenska filmarvet samt att representera den svenska filmen internationellt.

EN BRED NÄRING FÖR MÅNGA YRKESGRUPPER

Film och rörlig bild engagerar många olika kompetenser och kan involvera konstnärliga yrkesgrupper som regissörer, skådespelare och författare men även helt andra områden som logistiker, elektriker och frisörer. Yrkesverksamma inom film i Kronoberg är framförallt sysselsatta inom kommersiell och grafisk produktion, tv samt pedagogisk verksamhet för barn och unga. I Kronoberg finns produktionsbolag inom olika genrer som spelfilm, dokumentärfilm, tv-produktion, spel, animation och livesändningar. Det finns även bolag som sysslar med kringverksamhet och service för film och tv-produktioner så som scenografi-bygge, teknik och design. Förändrade distributionsformer och konsumtionsmönster påverkar filmskapares möjligheter till försörjning. För att skapa bättre förutsättningar behövs olika plattformar för att tillgängliggöra film. Finansieringssystemet för film är beroende av plattformarna och lönsamheten är ofta låg för de svenska produktionsbolagen. Flera av de produktioner som Filmregion Sydost stöttar har visats på filmfestivaler, både i Sverige och internationellt. Andra viktiga plattformar är SVT:s kortfilmsformat, streamingtjänster och biografer.

ETT BIOGRAFTÄTT LÄN

I Kronoberg finns många ideellt drivna visningsarenor för film som biografer, bygdegårdsföreningar och filmklubbar. I nordöstra Kronoberg finns föreningen Film i Glasriket som är ett nätverk av biografer som även

arrangerar en gemensam filmfestival. Det ideella engagemanget är ofta en förutsättning för att kunna visa film på bio i hela länet. Generationsväxling är en av de stora utmaningarna för länets biografer. Systematiskt arbete med publikutveckling är av vikt för att säkerställa ett relevant utbud och nå nya målgrupper. Ett sätt att arbeta med publikutveckling är samarbeten med det civila samhället kring exempelvis filmsamtal eller föreläsningar knutna till filmvisningar. Digitaliseringen har ökat möjligheterna för lokala biografer att anpassa och utöka utbudet efter publiken. Många biografer behöver uppgradera till nästa generations teknik. En teknikinventering pågår och det finns anledning att arbeta mer strategiskt kring utvecklingen i samverkan med den nationella nivån. Erfarenhetsutbyten mellan biografer är värdefulla för att möta dessa utmaningar.

SYDSVERIGE SOM FILMREGION

Regionerna i Regionsamverkan Sydsverige samverkar för att utveckla film och rörlig bild. Utveckling sker dels inom det filmkulturella uppdraget, som är kulturpolitikens ansvar, och dels kring ökad filmproduktion i Sydsverige, där kulturpolitik och regional utvecklingspolitik samverkar. Kronoberg är med i Southern Sweden Film Commission med syfte att skapa strukturer för ökad produktion av film och rörlig bild i Sydsverige. Southern Sweden Film Commission marknadsför Sydsverige som produktionsplats och ansvarar för strukturer för att hitta och visa passande platser för filminspelning i regionen. Ökad filmproduktion bidrar till internationalisering, tillväxt och arbetstillfällen. För att möjliggöra ökad filmproduktion i Sydsverige behöver Sverige ha en större konkurrenskraft på den globala marknaden, vilket kräver nationella produktionsincitament.

FILMPEDAGOGIK OCH FILMKUNNIGHET

Att se på film är en vanlig kulturaktivitet och många uttrycker sig också genom rörlig bild i vardagen. Filmregion Sydost stöttar unga filmare och talangutveckling genom stöd till produktioner, teknikutlåning, kompetens-

²⁸ *Främjas filmen? En översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen. Rapport 2020:2.* Myndigheten för kulturanalys, 2020.

²⁹ De nationella målen för film beskrivs i propositionen *Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik* (2015/2016:132)

utveckling och aktivt arbete för att främja jämställdhet inom filmbranschen.

Film och rörlig bild når många invånare i vardagen. Teknikutvecklingen har ökat tillgängligheten och förutsättningarna för eget skapande. Behovet av filmpedagogik och filmkunnighet ökar i takt med att rörlig bild blir en allt större del av människors vardag, särskilt för barn och unga. Filmkunnighet är en del av Unescos definition av medie- och informationskunnighet (MIK) som ska bidra till att möta den digitala utvecklingen och bygga ett demokratiskt samhälle med deltagande medborgare. MIK handlar om de kunskaper och förmågor som krävs för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang, vilket också är en viktig del av arbetet med yttrandefrihet i ett förändrat medielandskap. Filmkunnighet handlar om att ge verktyg till att förstå film och rörlig bild, att se, samtala om och skapa film och ger verktyg för kritiskt tänkande och förståelse för rörlig bild. Förutsättningarna för barn och unga att ta del av filmkunnighet och filmpedagogik är ojämlika och det behövs insatser för att säkerställa likvärdigheten för att ge barn och unga verktyg att förstå sin samtid och själva uttrycka sig.

Filmregion Sydost stödjer det filmpedagogiska arbetet, bland annat genom samverkan med skolan. Det kan ske genom att förmedla professionella kulturskapare och kvalitetssäkra arbetet utifrån ett pedagogiskt förhållningssätt eller genom särskilda satsningar som Filmriket som fokuserar på filmkunnighet och filmskapande med utbildningsmaterial riktat till pedagoger. Inom Region Kronoberg finns också AV-Media, ett regionalt resurscentrum för IT i skolan. På nationell nivå har Statens medieråd i uppdrag att stärka medie- och informationskunnighet hos alla i Sverige.

UTVECKLING AV FILM OCH RÖRLIG BILD

Region Kronoberg vill utveckla film och rörlig bild i enlighet med kulturplanens tre områden, tillsammans med berörda intressenter. Inom Regionsamverkan Sydsverige genomförs utvecklingsinsatser för att stärka det filmkulturella uppdraget och öka filmproduktionen i Sydsverige.

BIBLIOTEK OCH LÄSFRÄMJANDE

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet³⁰ ska enligt bibliotekslagen verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken har också, tillsammans med många andra aktörer, en viktig roll för att nå nationella mål för litteratur- och läsfrämjande.³¹

EN LAGSTADGAD ANSVARSFÖRDELNING

Bibliotekslagen slår fast att det ska finnas folkbibliotek i alla kommuner. De ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Varje region ska bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet. I Kronoberg är det Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg som har detta uppdrag. Verksamheten regleras av den regionala biblioteksplanen som regionfullmäktige beslutar om och som delas med Region Blekinge. Den är nära kopplad till de regionala kulturplanerna i Blekinge och Kronoberg. Enligt bibliotekslagen ska biblioteksplaner också finnas på kommunal nivå. I Kronoberg finns folkbibliotek i alla kommuner och de utgör viktiga mötesplatser för demokrati, bildning och kultur. Organiseringen av skolbiblioteken, som lyder under skollagen, ser olika ut i kommunerna. En del har integrerade folk- och skolbibliotek, andra har en gemensam skolbibliotekssamordning eller enskilda skolbibliotek med olika grad av bemaning. I Kronoberg finns också sjukhusbibliotek, universitets- och forskningsbibliotek och folkhögskolebibliotek. På nationell nivå finns

³⁰ Det allmänna biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av folkbibliotek, skolbibliotek, regional

biblioteksverksamhet, högskolebibliotek, länecentraler och övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet.

³¹ De nationella målen för litteratur- och läsfrämjande beskrivs i propositionen *Läsa för livet* (2013/14:03).

Kungliga biblioteket med nationell överblick över den svenska bibliotekssektorn. Kungliga biblioteket har tagit fram ett förslag till en nationell biblioteksstrategi som lämnades till regeringen 2019.³²

BIBLIOTEKENS PRIORITERADE GRUPPER

Biblioteken ska enligt lag ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsvariationer, de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken, andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska samt lättläst svenska. Kungliga Biblioteket har i uppdrag att samverka med de nationella minoriteternas bibliotek och stärka deras roll som resursbibliotek för landets fem nationella minoriteter. Resursbiblioteken ska vara ett stöd för landets kommuner och främja böcker och andra medier på de nationella minoritetsspråken med betoning på litteratur för barn och unga.

BARN OCH UNGAS LÄSNING

Läsförmåga hänger nära ihop med välmående och delaktighet i samhällslivet.³³ Mellan 2007 och 2018 har andelen unga som läser böcker halverats.³⁴ Samtidigt har de omfattande insatser som genomförts de senaste åren haft positiv effekt. Mot bakgrund av läsdelegationens förslag på insatser³⁵ fortsätter arbetet med att ge barn och unga mer likvärdiga förutsättningar att nå en fullgod läsförmåga och känna ökad läslust. Ansvaret delas mellan många. Föräldrar, förskola, skola och fritidshem har viktiga läsfrämjande roller. Även biblioteken ska främja barns och ungas språkutveckling och stimulera till läsning. I Kronoberg och Blekinge finns Språkstegen som är ett utvecklingsarbete för små barns språkutveckling och som stärker föräldrars roll som läsfrämjare. I Språkstegen samverkar olika professioner, organisationer och politikområden på både lokal och regional nivå:

barnhälsovård, bibliotek, förskola och logopedi. I flera kommuner finns även samarbeten med familjecentral, öppen förskola, socialtjänst eller organisationer inom det civila samhället.

Läsfrämjande insatser för vuxna har också betydelse, både för den enskilde och för att möjliggöra läsande förebilder för barn och unga. Även här har biblioteken en viktig roll, tillsammans med folkbildningen och det civila samhällets organisationer. I Kronoberg anordnas årligen Läsfest i samverkan mellan länets bibliotek och studieförbund, Det fria ordets hus och Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg.

BIBLIOTEKENS ALLT BREDARE SAMHÄLLSUPPDRAG

Biblioteken arbetar med ett omfattande lagstadgat uppdrag. Flera samhällsutmaningar påverkar förutsättningarna att genomföra detta. När det offentliga samhället drar sig tillbaka på många platser får biblioteken, som ofta är den enda offentliga lokal som finns kvar i mindre samhällen, nya arbetsuppgifter och en bredare samhällsfunktion. Utöver att vara en mötesplats och demokratisk struktur för kunskap och bildning blir biblioteken också kulturhus, samlingslokal, medborgarkontor, informationscentral och kanske turistbyrå. Parallellt med det breddade ansvaret så påverkar bibliotekens ansträngda resurser möjligheterna att utföra grunduppdraget. Det kan röra grundläggande frågor som öppethållande och att möta nya krav på flexibla sätt, genom utveckling av biblioteksrummet eller meröppet för att tillgängliggöra biblioteket för invånare även på tider då personal inte är på plats. Det allt bredare samhällsuppdraget begränsar bibliotekens möjligheter att bedriva läsfrämjande arbete, arbeta med de nationella minoriteterna eller främja digital delaktighet och digitalisering.³⁶

³² *Demokratis skattkammare – Förslag till en nationell biblioteksstrategi*, Kungliga biblioteket 2019

³³ *Främja läsning – Handlingsprogram för läsfrämjande*, Kulturrådet 2019

³⁴ *Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla – UNG IDAG 2021*, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2021

³⁵ *Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället* (SOU 2018:57)

³⁶ Hansson, Joacim: *Folkebibliotek i glesbygd – Kunskapsläge och praktiska erfarenheter*, Kulturrådet 2019

Bibliotek och folkbildning spelar en central roll i samhällets digitala transformationsprocess. Enligt bibliotekslagen ska bibliotek verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet. Det ställer pedagogiska krav på bibliotekspersonalen och biblioteken står inför utmaningar vad gäller både kompetensutveckling av befintlig personal och nyrekrytering. I Kronoberg har Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg arbetat med utvecklingsinsatser för folkbiblioteken inom ramarna de nationella bibliotekssatsningarna Digitalt först och Stärkta bibliotek.

UTVECKLING AV BIBLIOTEK OCH LÄSFRÄMJANDE

Region Kronoberg vill utveckla bibliotek och läsfrämjande enlighet med kulturplanens tre områden, tillsammans med berörda intressenter. Mål och prioriteringar formuleras även i den regionala biblioteksplanen som revideras under 2021. Inom Regionsamverkan Sydsverige genomförs utvecklingsinsatser för att stärka samverkan inom biblioteksområdet.

FOLKBILDNING OCH KONSTNÄRLIG UTBILDNING

Möjlighet till kunskap och bildning på olika nivåer är en viktig del i den konstnärliga och kulturella infrastrukturen. Det handlar om ett helt system som hänger samman; att få möta konstnärliga uttryck i tidig ålder, den kommunala kulturskolan, estetiska program på gymnasienivå, studieförbundens fria och frivilliga folkbildningsverksamhet, möjligheter till talangutveckling inom olika konstområden samt folkhögskolor och högre konstnärlig utbildning. De olika delarna i utbildningssystemet utgör också en viktig arbetsmarknad för professionella kulturskapare.

FOLKBILDNINGEN SOM REGIONAL UTVECKLINGSRESURS

Folkbildningen, med studieförbund och folkhögskolor, bidrar till att stärka och utveckla demokratin. Den gör kunskap tillgänglig för

alla på ett demokratiskt och jämlikt sätt, utanför det traditionella utbildningssystemet, och utgör en arena för fria och frivilliga bildningsprocesser. Inom folkbildningen utvecklas människor tillsammans i takt med de nya kunskaper, perspektiv och erfarenheter som de själva söker, vilket gör det möjligt för människor att påverka sin livssituation och delta i samhällsutvecklingen.³⁷

I Kronoberg är alla tio studieförbund verkssamma i olika utsträckning. De har olika profiler och särart och bedriver en bred verksamhet inom många områden med lokal närvaro i hela länet. De bidrar till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet genom att ge invånarna tillgång till mötesplatser och arenor för eget utövande i form av scener, repetitionslokaler, ungdomshus, verkstäder och utställningslokaler. De är producenter och arrangörer av kultur i form av program inför publik och studiecirkel med möjlighet till eget skapande inom de flesta konstområden. Det flexibla och deltagarorienterade arbetssättet gör att studieförbunden snabbt kan fånga upp och möjliggöra nya initiativ, kulturformer och konstnärliga uttryck, vilket gör dem till en viktig resurs i arbetet med barns och ungas egna kulturformer. I Kronoberg finns tre folkhögskolor: S:t Sigfrids folkhögskola, Markaryds folkhögskola och Grimslövs folkhögskola, den sistnämnda med Region Kronoberg som huvudman. Folkhögskolorna är förberedande för högre konstnärlig utbildning och erbjuder bland annat kurser och utbildningar inom konsthantverk och formgivning samt scenkonst och musik.

Folkbildningen spänner över många olika områden och konst och kultur är bara en del. Insatser görs inom flera regionala utvecklingsområden, som arbetsmarknad, integration, företagsfrämjande, folkhälsa och miljö, vilket bidrar till måluppfyllelse i Gröna Kronoberg 2025 och flera andra regionala strategier. Folkbildningens aktörer är viktiga parter i det regionala kompetensförsörjningsarbetet och bidrar med insatser för att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och

³⁷ Nationella mål för folkbildningen formuleras i propositionen *Allas kunskap – allas bildning* (2013/14:172)

utbildningsnivån i samhället. Den regionala kompetensförsörjningsstrategin vägleder samverkan inom arbetsmarknad, kompetensförsörjning och utbildning.³⁸

Region Kronoberg verkar för att bredda dialog och samverkan och stärka folkbildningens och det civila samhällets möjligheter att verka som regional utvecklingsresurs. Studieförbunden är en central samverkanspart i Region Kronobergs sektorsövergripande utvecklingsarbete kring det civila samhället eftersom de utgör regionala resurser för civilsamhället på lokal nivå. De bidrar med stöd, lokaler och pedagogiska resurser men kan också ha en regional röstbärande funktion med utgångspunkt i sina nätverk och medlemsorganisationer i länet. Kronobergs läns bildningsförbund är folkbildningens samverkansorganisation och samlar länets studieförbund, folkhögskolor samt den regionala biblioteksverksamheten.

ATT FRÄMJA TALANGUTVECKLING OCH UNGA KONSTNÄRSKAP

Många gör insatser för att identifiera, lyfta och utveckla talanger och främja unga konstnärskap, bland annat inom folkbildningen och regionala kulturorganisationer. Det kan handla om att skapa arenor för att utöva och utforska sitt konstnärskap, coachning, ekonomiska resurser eller nätverk där unga talanger får möjlighet att utbyta erfarenheter. Det kan också handla om teknikutlåning, där till exempel Filmregion Sydost är en resurs på filmområdet. Andra exempel är studieförbundens samverkan kring ”världens största musikfestival” eller musiktävlingen Imagine Sweden, som i länet samordnas av Musik i Syd. Där får unga musiker mellan 13–21 år framträda med professionellt stöd, knyta kontakter med musikbranschen och möjlighet till internationella utbyten. Musik i Syd driver också ett residensprogram för ensembler som syftar till internationell etablering av unga sydsvenska musiker. Regionteatern Blekinge Kronoberg samordnar Skapa dans, en koreografitävling för unga dansare mellan 14–22 år och skapar utbyten mellan professionella dansare och elever på länets kulturskolor och estetiska program, till

exempel i samband med dansföreställningar. Region Kronoberg, flera av länets kommuner och även vissa kulturorganisationer delar återkommande ut stipendier med särskild inriktning på unga konstnärskap.

KULTURSKOLOR I KRONOBERGS ALLA KOMMUNER

Kulturskolan är en frivillig kommunal verksamhet, med central betydelse för barns och ungas möjligheter att lära, själv utöva och uppleva konstnärliga uttryck under sin fria tid. Den kommunala kulturskolan utgör ofta förklaringsmodell till ”det svenska musikundret”. Mot bakgrund av kulturskoleutredningen³⁹ har kulturskolans strukturer stärkts. Ett nationellt kunskapscentrum har inrättats för att möta det brytningsskede som landets kulturskolor står inför men utmaningar kring behov av breddat utbud och ökad inkludering av barn och unga samt kompetensförsörjning. I Kronoberg finns kulturskolor i alla länets kommuner och det finns behov av samverkan för att möta utmaningarna på kommunal nivå. Organisation och ämnen som erbjuds i länets kulturskolor varierar. Musik är väl etablerat men även dans, teater samt bild och form erbjuds hos de flesta. Film finns hos ett fåtal. I Ljungby synliggörs profilen inom muntligt berättande även på kulturskolan.

FLERA ESTETISKA PROGRAM I KRONOBERG OCH SPETSUTBILDNING INOM MUSIK

Det estetiska programmet är ett högskoleförberedande gymnasieprogram där eleverna efter examen ska ha kunskaper för högskolestudier inom främst de konstnärliga, humanistiska och samhällsvetenskapliga områdena. Utbildningen fokuserar främst på det estetiska hantverket men även juridiska frågor om till exempel yttrandefrihet och upphovsrätt samt företagsekonomi och entreprenörskap ingår. I Kronoberg finns flera estetiska program inom alla fem inriktningar (bild och formgivning, dans, estetik och media, musik samt teater). Flertalet finns i Växjö, där det också erbjuds möjlighet till specialisering inom mode och design, spelgrafik samt grafisk design. I Tingsryd finns AMB, Academy of Music and

³⁸ *Kompetensförsörjningsstrategi för Kronobergs län 2016–2025*, Region Kronoberg

³⁹ *En inkluderande kulturskola på egen grund* (SOU 2016:69)

Business, en spetsutbildning i musik på gymnasienivå med riksintag. Inom ett av teknikprogrammen i Växjö finns även spelutveckling.

LINNÉUNIVERSITETET – DET KULTURELLA UNIVERSITETET

I regionen finns Linnéuniversitetet, med campus i både Växjö och Kalmar. Vid Linnéuniversitetet finns högre konstnärlig utbildning, forskningsmiljöer och samverkansmöjligheter inom flera av de områden som den regionala kulturplanen berör. Region Kronoberg samverkar med Linnéuniversitetet med utgångspunkt i en bred formaliserad överenskommelse. Intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag samarbetar med Linnéuniversitetet, men även andra högskolor och universitet, kring utbildning, forskning och utvecklingsinsatser. ”Det kulturella universitetet” syftar till utvecklingsinsatser som ska erbjuda kultur till studenter och medarbetare, stödja projekt där konst och vetenskap möts och samverka med kulturorganisationer i omvärlden. Linnéuniversitetet stärker den regionala profilen inom flera av kulturplanens områden, till exempel design, muntligt berättande, musik, kulturarv och konst- och kulturpedagogik. Även profilen kring yttrandefrihet och ord utvecklas genom universitetets samarbete med Sveriges Författarförbund kring en professur i gestaltande sakprosa.⁴⁰ Sakprosa spelar en stor roll i det offentliga samtalet, inte minst i en tid av alternativa fakta och avsiktlig desinformation, men till skillnad från i andra nordiska länder saknas forskning med denna inriktning i Sverige.

UTVECKLING AV FOLKBILDNING OCH KONSTNÄRLIG UTBILDNING

Region Kronoberg vill utveckla folkbildning och konstnärlig utbildning i enlighet med kulturplanens tre områden, tillsammans med berörda intressenter.

IDROTT

Den regionala kulturplanens vision och mål omfattar även idrottsområdet. Precis som inom konst och kultur är idrotten större än politiken. Idrottspolitik handlar om nationella, regionala och kommunala beslutsorgans ansvar att säkerställa människors tillgång till idrott och omfattar många områden; civilsamhälle och demokrati, folkhälsa, regional utveckling och attraktivitet. Många av de utmaningar som beskrivits i nulägesanalysen, framförallt i avsnittet ”Kulturen och samhällsutmaningarna” är applicerbara även på idrottsområdet, bland annat kring det civila samhällets förutsättningar och coronapandemins omfattande konsekvenser.

Idrott innebär fysisk aktivitet med överenskomna regler och möjlighet till tävling. Idrottande i Sverige sker både inom och utanför idrottsrörelsen. Idrottsrörelsen organiseras i självständiga föreningar och förbund som tillsammans utgör en fri och frivillig folkrörelse förenad i Riksidrottsförbundet. Även supporterföreningar är en viktig del av infrastrukturen. Utöver idrottande inom idrottsrörelsen sker invånarnas fysiska aktivitet i hög utsträckning även hos privata aktörer som till exempel gym eller genom spontana oorganiserade motionsaktiviteter och friluftsliv.

STARK LOKAL FÖRANKRING I HELA KRONOBERG

Idrottsrörelsen har en stark lokal förankring i hela Kronoberg. Totalt finns nästan 440 föreningar i länet som är anslutna till riksidrottsförbundet. Föreningarna består av både elit- och breddverksamhet och riktar sig till barn, unga och vuxna. Varje människas möjlighet till rörelse inom en mångfald av idrotter samsas med internationella idrottsliga framgångar, oavsett om det handlar om den individuella strävan att bli bättre eller om den enskildes välmående. Den lokala föreningen har ofta stor betydelse för den lokala utvecklingen på platsen, exempelvis kan det handla om arbetsmarknadsinsatser eller evenemang som bidrar till samhällsnytta.

⁴⁰ Bland annat reportage, historia, biografier, debattböcker, populärvetenskap eller reseskildringar.

BARN OCH UNGAS IDROTTANDE

Barn och ungas idrottande har betydelse för fysisk och psykisk hälsa. Idrottsrörelsens arbete utgår från barnkonventionen. Barn och ungdomar slutar idrotta i allt tidigare ålder och medlemskapet minskar i föreningarna redan från elvaårsåldern. Det finns behov av bättre möjligheter för barn och unga att idrotta längre samt att vara aktiv inom flera idrotter samtidigt.

INKLUDERING OCH DELAKTIGHET

Idrottsrörelsen utgår från ett ideellt engagemang och det är de enskilda individerna som aktivt väljer att delta i föreningar. Idrottsrörelsen arbetar uppsökande och aktivt inkluderande för att påverka människor att vilja och kunna vara delaktiga, bland annat för att nå fler personer med funktionsvariationer, nyanlända och äldre. Att stärka ledarskapet inom idrottsrörelsen är prioriterat, bland annat genom satsningar på unga ledare. Som en konsekvens av coronapandemins begränsningar av idrotten finns risk att föreningarna tappar medlemmar. Andra viktiga frågor för idrottsrörelsen rör frågor kring rent spel, som inkluderar såväl antidoping och arbete mot matchfixning som värdegrundsarbete för att säkerställa idrottande fritt från diskriminering, kränkningar och våld.

IDROTTSRÖRELSEN I KRONOBERG

RF-SISU Småland är en av Riksidrottsförbundets och SISU Idrottsutbildarnas 19 regionala organisationer. Riksidrottsförbundet (RF) är idrottsrörelsens samlande organisation med uppgift att stödja, företräda, utveckla och leda rörelsen i gemensamma frågor. SISU Idrottsutbildarna är idrottens studie- och utbildningsorganisation som ska utbilda och utveckla idrotten. RF och SISU Idrottsutbildarna har olika roller men kompletterar och stödjer varandra i arbetet med idrottens utveckling. Organisationerna har också gemensamt kansli.

RF-SISU Småland får regionala driftsanslag från kulturnämnden som bland annat används för att stötta specialdistriktsförbundens (SDF) verksamhet. SDF samlar lokalföreningarna inom en specifik idrott, exempelvis Gymnastikförbundet Sydost, Smålands Cykelförbund

eller Smålands Ishockeyförbund. SDF är ett stöd för lokalföreningarna och erbjuder föreningsutveckling inom sin specifika idrott. Det finns 44 specialdistriktsförbund i Kronoberg.

IDROTTSPOLITIKENS OLIKA NIVÅER – VEM GÖR VAD?

Stöd till idrottsrörelsen finns på statlig, regional och kommunal nivå. De regionala och kommunala förutsättningarna för idrottspolitiken varierar vilket påverkar idrottsrörelsens möjligheter i landet.

Den nationella nivåns stöd till idrottsrörelsen fördelas av RF-SISU utifrån förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. Målen för den nationella idrottspolitiken är att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge flickor och pojkar, kvinnor och män positiva upplevelser av idrott som underhållning. Idrottspolitiken regleras också av nationella mål och lagstiftning inom andra områden, till exempel inom det civila samhället, jämställdhet, tillgänglighet och barns rättigheter.

Region Kronobergs kulturnämnd är ansvarig för regionala driftsanslag till idrottsrörelsen för att säkerställa idrottsrörelsens regionala infrastruktur. Vissa insatser genomförs i samverkan med Region Kronobergs folkhälsoberedning. Idrottsrörelsen bidrar till flera regionala målsättningar såsom jämlik hälsa, social sammanhållning och attraktivitet för invånare och besökare samt regional tillväxt och utveckling.

Det är på kommunal nivå som invånare och besökare möter idrotten – i en stad, på en mindre ort eller på landsbygden – som utövare, ledare eller supportrar. Det idrottspolitiska ansvaret på kommunal nivå omfattar bland annat stöd till lokala föreningar, lokaler och anläggningar.

UTVECKLING AV IDROTT

Region Kronoberg vill utveckla idrotten i enlighet med kulturplanens tre områden, tillsammans med berörda intressenter.

SÅ FORMAS OCH GENOMFÖRS KULTURPLANEN

Region Kronoberg ansvarar för att utveckla Kronobergs län. Regionalt utvecklingsarbete är komplext och bygger på delaktighet från många intressenter inom olika områden. För att säkerställa att det regionala utvecklingsarbetet bedrivs på ett hållbart sätt har Region Kronoberg utvecklat en arbetsmetod, en "grön tråd". Gröna tråden används för att genomföra målsättningarna inom både den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg 2025 och Kulturplan Kronoberg 2022–2024.⁴¹ Kulturplanen har hållbarhets- och barnrättssäkerats i enlighet med Gröna tråden.

DEN GRÖNA TRÅDEN I KULTURPLANEN

Arbetsmetoden Gröna tråden går att tillämpa på olika områden även om förutsättningarna skiljer sig åt. På kulturområdet behöver metoden kompletteras med principen om arm-längds avstånd och det nationella kulturpolitiska självständighetsmålet. Gröna tråden har delvis sitt ursprung i den breda process som genomfördes inför Kronobergs inträde i kultursamverkansmodellen 2012. Den första kulturplanen baserades på en regional kartläggning av kulturområdet där många intressenter bidrog, ett arbete som fortfarande utgör en viktig kunskapsbas. Revidering av kulturplanen följer den politiska mandatperioden. När en ny kulturplan tas fram uppdateras nulägesanalysen vilket ligger till grund för nya kulturpolitiska målsättningar och prioriteringar.

KULTURPLANENS INTRESSENTANALYS OCH DIALOGMODELL

Kulturplanens huvudsakliga intressenter är det professionella kulturlivet, det civila samhället, länets åtta kommuner och regionerna inom Regionsamverkan Sydsverige. Även aktörer på nationell och internationell nivå, som nationella myndigheter och organisationer i kultursamverkansmodellens samverkansråd, ingår i kulturplanens intressentanalys. Andra politikområden på kommunal, regional och nationell nivå, Länsstyrelsen i Kronobergs län samt universitet och högskolor utgör också

intressenter. Invånare och besökare är de som tar del av och utövar konst och kultur i Kronoberg och via skattsedeln är de även finansierare av den regionala kulturella infrastrukturen.

Dialog med kulturplanens intressenter sker på flera sätt under ett år och är viktigt för både revidering och genomförande. Strukturerna för dialog är olika beroende på intressenternas uppdrag och organisation samt förutsättningarna inom respektive konstområde. Kulturplanen ingår i de återkommande utmaningsdrivna arenor som är kopplade till Gröna Kronoberg 2025: regiondagarna samt vår- och höstforum. Där kan intressenter delta och påverka utvecklingen oavsett vilket område de representerar.

Dialog med länets åtta kommuner sker löpande under året på politisk nivå och förvaltningsnivå. Kommunalt forum är en mötesarena för politisk dialog mellan Region Kronoberg och länets kommuner och där möts även kommunala och regionala förtroendevalda med kulturansvar. Politiska överläggningar sker även löpande med de kommuner som samfinansierar och delar huvudmannaskap för regional kulturverksamhet. På tjänstemannanivå möts kommunala och regionala tjänstepersoner med kulturansvar i kulturchefsnätverket, ett av de kommunala chefsnätverk som Region Kronoberg samordnar. Även kulturorganisationer med regionala uppdrag bjuds återkommande in till kulturchefsnätverket för gemensam dialog och samverkan.

Dialog med de intressenter inom det professionella kulturlivet och det civila samhället som har regionala uppdrag sker kontinuerligt. Kulturskaparnas perspektiv fångas upp via regionala strukturer som konstnärsorganisationer, centrumbildningar eller resurscentrum samt via kulturorganisationer med regionala uppdrag inom respektive konstområde. Även dialogen med det civila samhällets organisationer

⁴¹ Mer information om Gröna tråden samt mallar och tips för hur den kan användas finns på webbplatsen

för Gröna Kronoberg 2025: www.regionkronoberg.se/gronakronoberg/arbetsmetod

sker i huvudsak via regionala strukturer, till exempel studieförbund eller paraplyorganisationer som Ideell kulturallians, men också genom lokala samråd i samverkan med länets kommuner. Region Kronobergs dialog med nationella minoriteter är under uppbyggnad i samverkan med Länsstyrelsen i Kronoberg.

För att möjliggöra delaktighet och inflytande i processen kring kulturplanen arvoderas representanter som företräder organisationer inom det fria kulturlivet och det civila samhället för medverkan i dialoger som Region Kronoberg bjuder in till. För att skapa transparens och möjliggöra delaktighet och inflytande även för intressenter som inte ingår i de formella dialogstrukturerna används Region Kronobergs kulturblogg.⁴² Där kan kulturplanens intressenter ta del av det löpande arbetet och få information om kommande dialoger.

HUR GENOMFÖRS DE KULTURPOLITISKA MÅLEN?

Många intressenter bidrar till att genomföra målen i kulturplanen, inom ordinarie verksamhet eller genom strategiskt utvecklingsarbete. Övergripande mål och villkor formuleras för både regionala uppdrag och utvecklingsinsatser. Arbetet utformas, genomförs och följs upp i enlighet med principen om armlängds avstånd och Gröna tråden.

Region Kronoberg förfogar över olika resurser för att genomföra kulturplanen. De kan vara ekonomiska, personella eller organisatoriska. En av Region Kronobergs viktigaste strategier för att nå målen i kulturplanen är att garantera en stabil regional infrastruktur för konst, kultur och idrott. Därför investerar kulturnämnden regionala driftsanslag och statsbidrag i de konst- och kulturområden som kulturplanen och förordningen för kultursamverkansmodellen omfattar.⁴³ Region Kronobergs fullmäktige beslutar årligen om de ekonomiska resurserna, i form av driftsramar för de olika politiska nämnderna, som respektive nämnd sedan fördelar. Kultur är ett relativt litet utgiftsområde i Region Kronobergs totala

budget. 2021 fördelade kulturnämnden 65 miljoner kronor till regional kulturverksamhet, ungefär 1%. Utöver den regionala driftsramen har kulturnämnden mandat att fördela statsbidrag till regional kulturverksamhet i enlighet med förordningen för kultursamverkansmodellen. 2021 omfattade detta statsbidrag ungefär 35 miljoner kronor. Dialog förs kontinuerligt med Kulturrådet vad gäller samspelet mellan regional och nationell finansiering.

En annan strategi som Region Kronoberg använder för att genomföra kulturplanen är att initiera och driva förändringsarbete inom prioriterade utvecklingsområden. För detta ändamål förfogar kulturnämnden bland annat över strategiska utvecklingsmedel. De används i huvudsak för att medfinansiera större, strukturförändrande utvecklingsinsatser som ligger i linje med kulturplanen. Insatserna drivs ofta genom interregional samverkan inom Regionssamverkan Sydsverige. Det kan handla om interna och externa uppdrag och utvecklingsprojekt, men också om stipendier och stödssystem riktade till professionella kulturskapare, subventionssystem eller specifika utlysningar.

Även insatser som inte finansieras av Region Kronobergs kulturnämnd kan bidra till genomförandet av kulturplanen. Region Kronoberg förfogar bland annat över medel till regionalt tillväxtarbete, forsknings- och utvecklingsinsatser samt EU-finansiering. Region Kronoberg kan också stödja intressenter med information och kunskapshöjande insatser kring finansieringsmöjligheter på olika nivåer.

HUR FÖLJS DE KULTURPOLITISKA MÅLEN UPP?

För att säkerställa att utvecklingen går i önskad riktning följs målen upp årligen. Uppföljning sker både kvalitativt och kvantitativt på olika nivåer och utifrån olika villkor:

- Kulturnämndens årliga uppföljning av kulturplanens mål. I detta ingår extern verksamhetsredovisning från intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag,

⁴² Region Kronobergs kulturblogg <http://blogg.regionkronoberg.se/kultur/>

⁴³ Slutversionen av kulturplanen kommer att innehålla grafik som beskriver kulturnämndens fördelning av regionala driftsanslag och statsbidrag.

verksamhetssamtal samt återrapporteringen till nationell nivå i enlighet med Kulturrådets villkorsbeslut och riktlinjer.

- Uppföljning av kulturnämndens årliga interna verksamhetsplan där kulturplanen bryts ner i ett flertal handlingsplaner. Uppföljningen består av delårs-, - och årsredovisning och redovisar även uppdrag och mätetal som formuleras i regionfullmäktiges budget.
- Uppföljning av utvecklingsinsatser.
- Kulturplanen ingår också i lärandecykeln för Gröna Kronoberg 2025 med årlig återrapportering till näringsdepartementet och insatsrapport samt de dialogforum som ingår i uppföljningen av den regionala utvecklingsstrategin.

KULTURPOLITIKENS OLIKA NIVÅER – VEM GÖR VAD?

Konstnärlig produktion och kulturell välfärd möjliggörs av kulturpolitikens flernivåstyrning och ansvarsfördelningen mellan nationell, regional och kommunal nivå. Kultursamverkansmodellen är en central del. Samtidigt varierar de regionala och kommunala förutsättningarna för kulturpolitiken vilket påverkar förutsättningarna i landet.

REGIONAL KULTURPOLITIK

I Sverige finns 21 regioner, tidigare landsting, som ansvarar för kultur, hälso- och sjukvård, kollektivtrafik och infrastruktur och regional utveckling. Alla landsting har sedan den 1 januari 2019 bildat region vilket innebär ett regionalt utvecklingsansvar enligt lag (2010:630). Kulturfrågornas regionala organisering i förhållande till det regionala utvecklingsuppdraget ser olika ut i landets regioner.

Det regionala kulturpolitiska ansvaret omfattar:

- genomförande och uppföljning av regionala och nationella kulturpolitiska mål, bland annat genom arbetet med regionala kulturplaner som tas fram och genomförs i dialog och samverkan med det professionella kulturlivet, det civila samhället och länets kommuner,

- fördelning av både regionala medel och statsbidrag inom kultursamverkansmodellen för att säkerställa regional infrastruktur för konst, kultur och idrott,
- dialog och samverkan med Kulturrådet och de myndigheter och organisationer som ingår i kultursamverkansmodellens samverkansråd.

Kronobergs län ingår i kultursamverkansmodellen sedan 2012 och det är Region Kronobergs kulturnämnd som har det regionala kulturpolitiska ansvaret.

KOMMUNAL KULTURPOLITIK

Det är på kommunal nivå som invånare och besökare möter konst och kultur – i en stad, på en mindre ort eller på landsbygden. Det är också på kommunal nivå som professionella kulturskapare bor och verkar. De kommunala kulturpolitiska förutsättningarna varierar i Sveriges 290 kommuner. Däremot är variationen i kommunala kulturpolitiska målsättningar inte så stor. De nationella kulturpolitiska målsättningarna har ett tydligt genomslag på såväl kommunal som regional nivå.

Det kulturpolitiska ansvaret på kommunal nivå omfattar:

- genomförande och uppföljning av kommunala kulturpolitiska mål,
- barns och ungas rätt till kultur under skoltid och den fria tiden,
- lokala mötesplatser, i form av till exempel bibliotek, konsthallar, kulturhus, scener och andra lokaler och anläggningar,
- stöd till kulturorganisationer och det civila samhället på lokal nivå.

Delar av den kommunala kulturverksamheten regleras i lagar och förordningar, till exempel bibliotek, barns och ungas rätt till kultur eller estetiska lärprocesser i skolan. Andra områden har mer frivillig karaktär, till exempel kulturskola och stöd till kulturorganisationer, professionella kulturskapare och det civila samhället på lokal nivå. På kommunal nivå hänger kulturorganisatoriskt ofta samman med breda områden som idrott, fritid, utbildning och besöksnäring.

I Kronobergs län ingår de åtta kommunerna Växjö, Ljungby, Alvesta, Älmhult, Tingsryd, Markaryd, Uppvidinge och Lessebo. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser har identifierat sex olika kommungrupper bland landets kommuner. Kronobergs kommuner tillhör två av dessa: täta kommuner nära en större stad (Ljungby, Växjö och Älmhult) samt landsbygdskommuner nära en större stad (Alvesta, Lessebo, Markaryd, Tingsryd och Uppvidinge). De kulturpolitiska förutsättningarna i Kronobergs kommuner varierar. Det finns flera faktorer som påverkar: folkmängd, budget, kommunala prioriteringar, kulturpolitisk organisation och samverkansmöjligheter. I hälften av kommunerna, de med flest invånare, organiseras det kommunala kulturpolitiska ansvaret i en kultur- och fritidsnämnd: Växjö, Ljungby, Alvesta och Älmhult. I Markaryd finns en gemensam utbildnings- och kulturnämnd. I Tingsryd, Uppvidinge och Lessebo hanteras frågorna av kultur- och fritidsutskott under kommunstyrelsen.

De kommunala kulturpolitiska målen och nuläget i respektive kommun beskrivs i kommunala styrdokument. Politiskt beslutade strategier, planer eller motsvarande finns eller är under utformning i de flesta av Kronobergs kommuner. Revideringscykel och koppling till den regionala kulturplanen kan se olika ut. De områden där kommunala och regionala kulturpolitiska målsättningar möts handlar framförallt om barn och unga samt hållbar konstnärlig och kulturell infrastruktur. Målsättningar kan också sammanfalla när det gäller utveckling av specifika konstområden och verksamheter. Ett flertal av organisationerna med regionala uppdrag har även kommunal finansiering och uppdrag som formulerats gemensamt av regional och kommunal kulturpolitik. Framförallt gäller detta Växjö och Ljungby, kommuner där också flertalet av de regionala kulturorganisationerna är lokaliserade fysiskt.

NATIONELL KULTURPOLITIK

Den nationella kulturpolitiken ska ge grundläggande förutsättningar för ett rikt konst- och kulturliv med hög kvalitet i hela landet. De nationella kulturpolitiska målen och andra specifika nationella mål styr arbetet inom de 50-tal myndigheter som hör till kulturdepartementets ansvarsområden.

Det kulturpolitiska ansvaret på nationell nivå omfattar:

- genomförande och uppföljning av nationella kulturpolitiska mål och andra nationella målsättningar som rör konst- och kulturområdet,
- finansiering och styrning av myndigheter, via regleringsbrev och särskilda uppdrag,
- finansiering och utveckling av kultursamverkansmodellen i dialog och samverkan den regionala kulturpolitiska nivån,
- statliga utredningar och lagstiftning,
- forskning och kunskapsspridning samt metodutveckling för uppföljning, indikatorer och insamlande av nationell statistik.

Kulturdepartementet samordnar den kulturpolitiska dialog som sker löpande mellan regionala och nationella förtroendevalda med kultursamverkan. Kulturrådet är samordnande myndighet för kultursamverkansmodellen på nationell nivå och ansvarar för dialog med regionerna på tjänstemannanivå. Kulturrådets styrelse beslutar årligen om statsbidrag till respektive region, mot bakgrund av de regionala kulturplanerna. Kulturrådet ansvarar även för kvalitativ och kvantitativ uppföljning av regional kulturverksamhet samt fördelar stöd och utvecklingsmedel inom ett flertal konstområden. Styrande för fördelningen av medel till regionerna är, utöver den statliga förordningen och de nationella kulturpolitiska målen, ett antal prioriteringsgrunder som Kulturrådets styrelse beslutar om.⁴⁴

För att samordna de statliga perspektiven och värna de nationella kulturpolitiska målen inom kultursamverkansmodellen finns ett

⁴⁴ Från 2021 är Kulturrådets strategiska prioriteringar att utveckla den regionala kulturella infrastrukturen, etablera och stärka samverkansformer och

interregionala samarbeten, ge utrymme till konst-och kulturområden med en svag regional struktur samt insatser som leder till att fler invånare deltar i kulturlivet.

samverkansråd. Samverkansrådet bereder de regionala kulturplanerna och projektansökningar inför beslut om statsbidrag samt ingår i dialog och samverkan med regionerna. Samverkansrådet samordnas av Kulturrådet och övriga myndigheter och organisationer som ingår är:

- Konsthälsnämnden
- Kungliga biblioteket
- Länsstyrelserna
- Nämnden för hemslöjdsfrågor
- Riksteatern
- Riksantikvarieämbetet
- Riksarkivet
- Statens konstråd
- Svenska filminstitutet

På nationell nivå finns även Myndigheten för kulturanalys som har till uppgift att utvärdera, analysera och redovisa effekter av förslag och genomförda åtgärder inom kulturområdet, med utgångspunkt i de nationella målen.

INTERREGIONAL KULTURPOLITIK

Interregional samverkan innebär att regioner går samman för att lösa gemensamma samhällsutmaningar. Att utveckla nya arbetssätt, agera gemensamt och nyttja resurserna hållbart och strategiskt är en viktig möjlighet för att möta samhällsutmaningarna. Det finns en

lång tradition av samverkan mellan såväl kulturorganisationer som regioner i Sydsverige. Sedan 2016 sker formaliserad interregional samverkan inom Regionsamverkan Sydsverige, ett samarbetsorgan för de sex sydligaste regionerna i Sverige; Blekinge, Halland, Jönköping, Kalmar, Kronoberg och Skåne. I Sydsveriges sex regioner bor 2,7 miljoner invånare vilket representerar 26% av Sveriges befolkning.

Regionerna samarbetar inom områdena regional utveckling, infrastruktur och kollektivtrafik samt kultur. Målet är att skapa en hållbar utveckling i Sydsverige, till förmån för hela landet och med utgångspunkt i invånarnas bästa. Regionsamverkan Sydsverige har enats om ett kulturpolitiskt positionspapper med tre kulturpolitiska prioriteringar:

- Sydsverige lockar – dynamiskt och öppet med internationell lyskraft
- Sydsverige samverkar – en kulturpolitik som stimulerar samverkan
- Sydsverige tillgängliggör – ett gränslöst Sydsverige tillgängligt för alla

När Sydsverige samverkar förbättras förutsättningarna för både konstnärlig produktion och förnyelse och invånarnas kulturella välfärd i ett glest befolkat län som Kronoberg.

FÖRORDNING (2010:2012) OM FÖRDELNING AV VISSA STATS BIDRAG TILL REGIONAL KULTURVERKSAMHET

INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 § I denna förordning finns bestämmelser i anslutning till lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. I förordningen regleras även den kultursamverkansmodell som är en förutsättning för bidragsgivningen.

2 § Statens kulturråd beslutar om det statsbidrag som får fördelas till en region.

Statsbidrag lämnas i mån av tillgång på medel.

3 § Det som sägs om en region i denna förordning gäller, med undantag för det som sägs i 7 § om samverkan mellan länets kommuner, också för Gotlands kommun.

ÄNDAMÅLET MED FÖRDELNING AV STATS BIDRAGET

4 § Fördelningen av statsbidraget ska bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås samt ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer.

DEFINITION

5 § Med regional kulturplan avses en beskrivning av de prioriteringar som regionen vill göra i fråga om regional kulturverksamhet som avses få statligt stöd, prioriteringarnas förhållande till de nationella kulturpolitiska målen samt uppgifter om planerad statlig, kommunal och annan finansiering av verksamheterna.

VILLKOR FÖR REGIONERNAS FÖRDELNING AV STATS BIDRAGET

6 § En region får fördela vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet om en regional kulturplan har upprättats av regionen och kulturplanen överensstämmer med denna förordning och de föreskrifter som meddelas med stöd av denna förordning.

Planen ska avse tre år, om det inte finns särskilda skäl för annat.

7 § Regionen ansvarar för att den regionala kulturplanen utarbetas i samverkan med länets kommuner och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället. Med kulturplanen som grund beslutar Statens kulturråd om det statsbidrag som regionen ska fördela.

8 § Med utgångspunkt i det ändamål som anges i 4 § ska regionen ansvara för att bidragsgivningen enligt denna förordning främjar en god tillgång för länets invånare till

1. professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
2. museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete,
3. biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
4. professionell bild- och formverksamhet,
5. regional enskild arkivverksamhet,
6. filmkulturell verksamhet, och
7. främjande av hemslojd.

Regionen får även lämna statsbidrag till sådana verksamheter som avses i första stycket och som bedrivs i form av länsöverskridande samarbeten om dessa uppfyller de krav på anknytning till regionens område eller dess medlemmar som avses i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725). Regionen får även lämna statsbidrag till överskridande samarbeten mellan olika konstområden.

9 § Regionen får endast lämna statsbidrag till sådan verksamhet som också får bidrag från region, kommun eller annan huvudman.

BIDRAG NÄR DET GÄLLER REGIONALA KULTURPLANER

9 a § Statens kulturråd får lämna bidrag till organisationer som företräder det civila samhället och de professionella kulturskaparna för deras medverkan i syfte att ta fram och genomföra regionala kulturplaner.

TIDSBEGRÄNSADE UTVECKLINGSBIDRAG

10 § Statens kulturråd får besluta om tidsbegränsade bidrag till strategiska utvecklingsinsatser av nationellt intresse.

Tidsbegränsade utvecklingsbidrag får endast lämnas till sådan verksamhet som också får bidrag från region, kommun eller annan huvudman.

11 § Vid fördelning av tidsbegränsade utvecklingsbidrag ska Statens kulturråd särskilt beakta de nationella kulturpolitiska målen som rör kvalitet, konstnärlig förnyelse och tillgänglighet till kulturutbudet.

UPPFÖLJNING OCH REDOVISNING

12 § Regioner som fördelar statsbidrag enligt denna förordning ska årligen följa upp och redovisa till Statens kulturråd hur de statliga medlen har använts och vilka effekter som uppnåtts.

ÅTERBETALNING OCH ÅTERKRAV

13 § En region som fördelar statsbidrag enligt denna förordning är återbetalningsskyldig om

1. regionen genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har orsakat att statsbidraget lämnats felaktigt eller med för högt belopp,
2. statsbidraget av något annat skäl än vad som avses i 1 har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och regionen borde ha insett detta,
3. statsbidraget inte har använts för det ändamål det har beviljats för, eller
4. regionen inte lämnar sådan redovisning som avses i 12 §.

14 § Om en region är återbetalningsskyldig enligt 13 §, får Statens kulturråd besluta att helt eller delvis kräva tillbaka statsbidraget.

15 § Om en kulturverksamhet upphör med verksamhet som den fått bidrag för enligt denna förordning, är den återbetalningsskyldig för den del av bidraget som inte har använts.

16 § Om en kulturverksamhet är återbetalningsskyldig enligt 15 §, ska regionen besluta att kräva tillbaka den del av statsbidraget som återbetalningsskyldigheten avser. Om det finns särskilda skäl för det, får regionen besluta att avstå från att kräva tillbaka bidraget helt eller delvis.

BEMYNDIGANDE

17 § Statens kulturråd får meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av denna förordning.

ÖVERKLAGANDE

18 § Beslut enligt denna förordning får inte överklagas.